

Ekosystémové inženýrství a komplexita půd v přirozených temperátních lesích

Stromy

Půdy

Pavel
Šamonil

Department
of Forest
Ecology,
VUKOZ

Struktura přednášky:

- Teoretické představy o evoluci půd
- Skutečná pedodiverzita a pedokomplexita
- Přehlížené faktory pedokomplexity
- Interakce stromy-půdy, ekosystémové inženýrství
- Závěr

Teorie

Matečná hornina

Klima

Reliéf terénu

Organismy

Čas

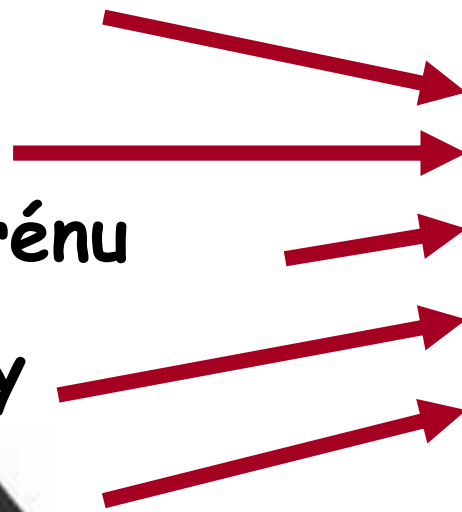
Matečná hornina

Klima

Reliéf terénu

Organismy

Čas

Matečná hornina

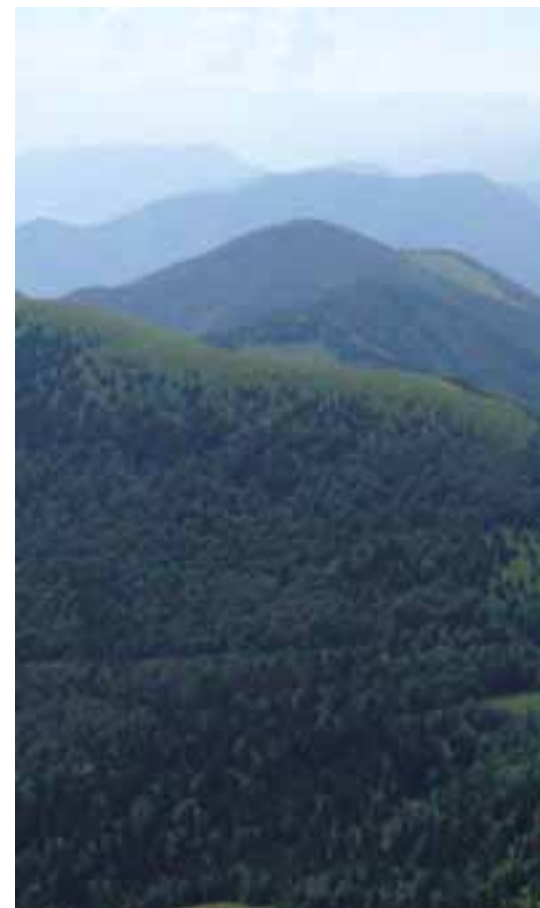
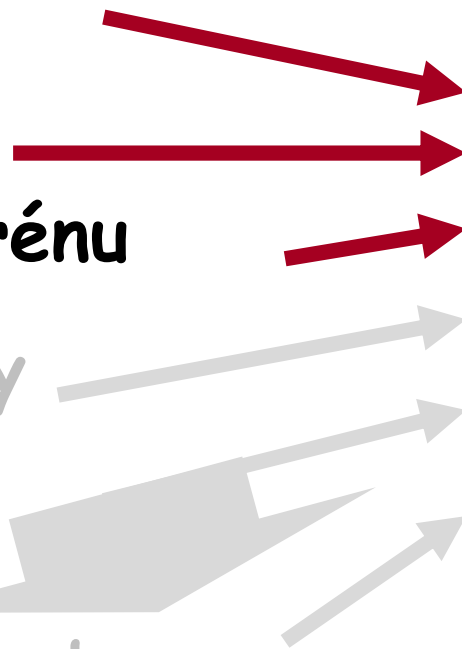
Klima

Reliéf terénu

Organismy

Čas

Disturbance

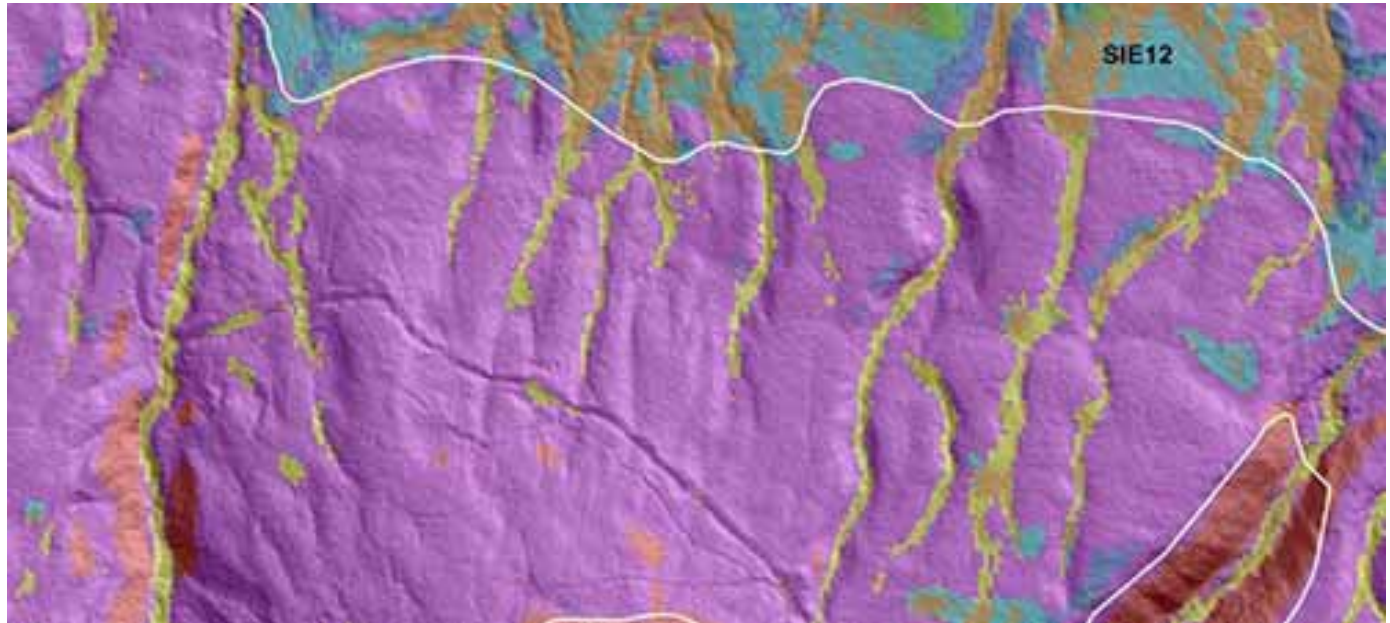

Málo se ví o působení faktorů v prostoru

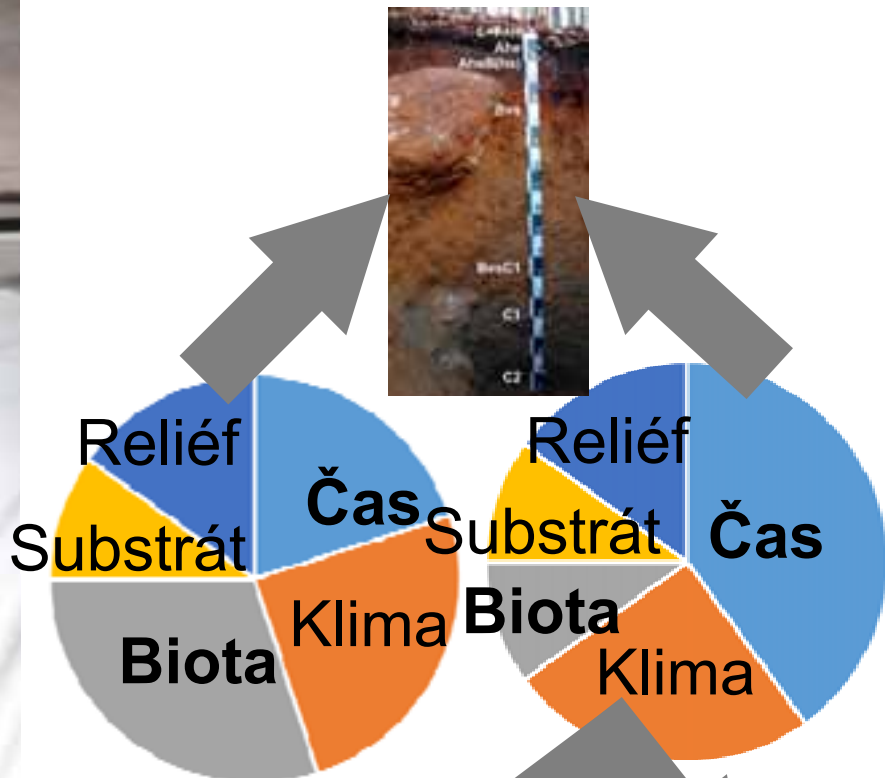
Evoluční teorie pedogeneze

- **Prostor:** homogenní skvrny závislé na reliéfu terénu, zonalita půd
- **Čas:** sbíhavá (konvergentní) evoluce – homogenizace půdních vlastností (např. hloubky)

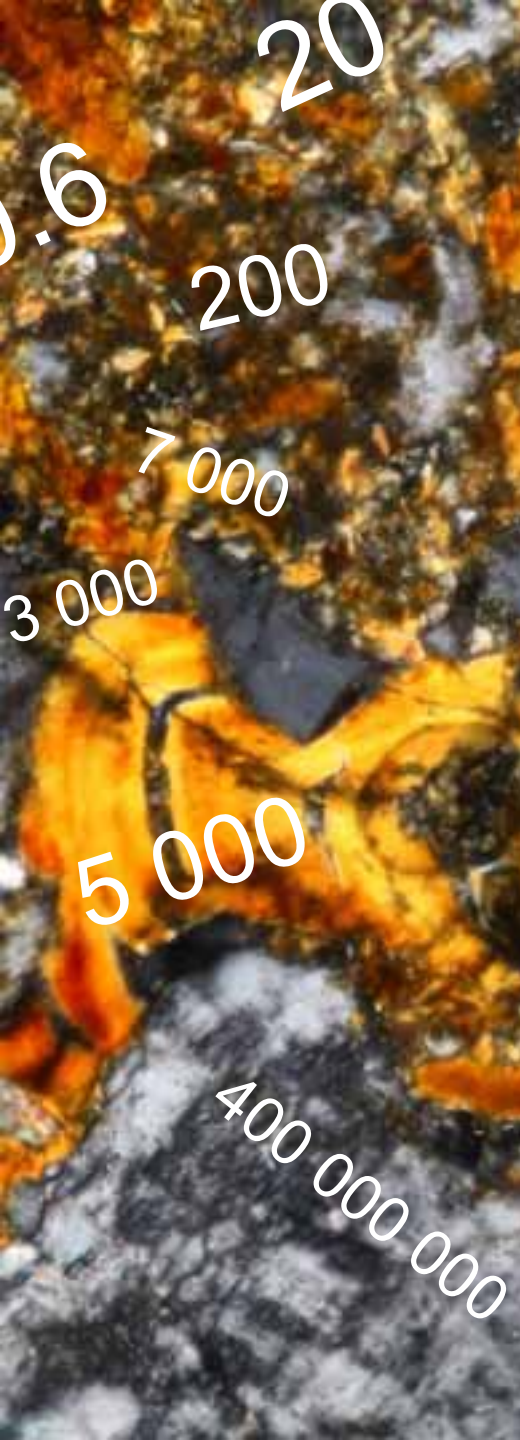
Je tento model univerzálně platný?

Znaky-procesy-faktory

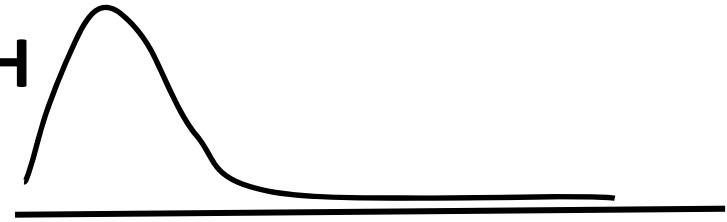

Půda: paměť a moment

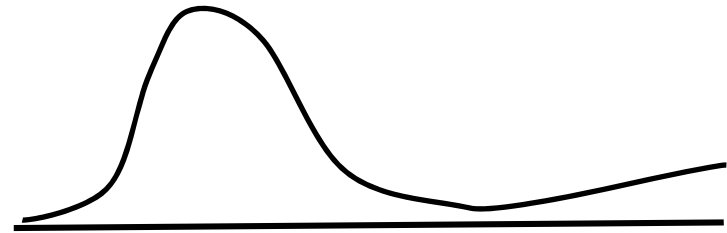

Podíl objemu (informace)

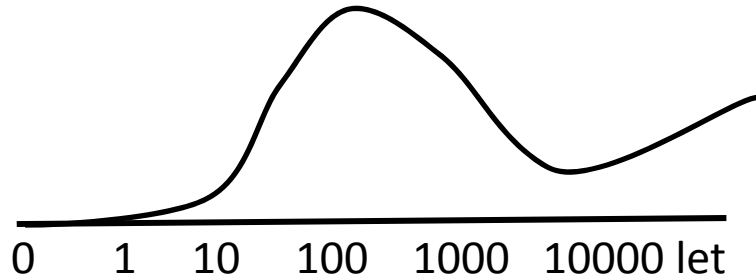
L+F+H

A

B

Dynamika půdotvorných faktorů

Stabilní, predikovatelné,
fyzikální zákony

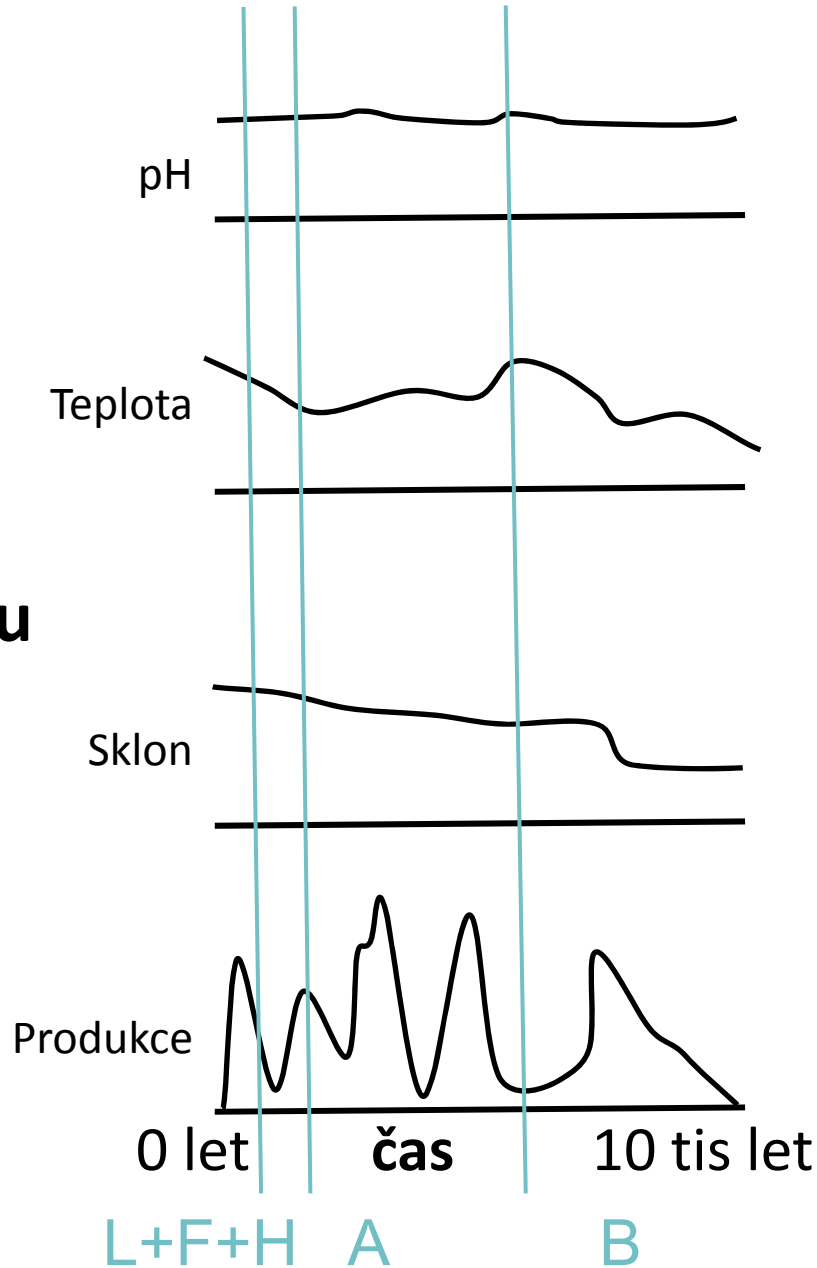
**Půdotvorný
substrát**

Klima

Reliéf terénu

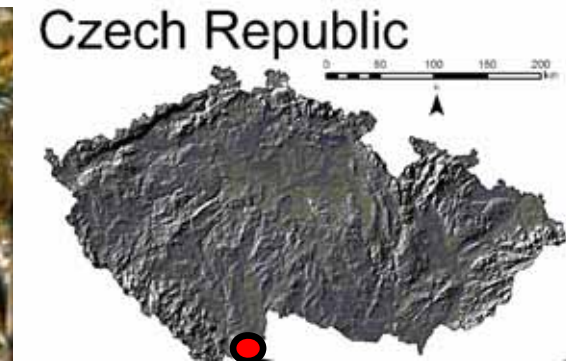
Chaos,
? Pravidla ?

Biota

**Dominance buku, Žofínský prales, 730-837 m n.m.,
74 ha, žula**

(nížiny homogennější)

Skutečná

pestrost půd

Dynamický rovnováha a půdní klimax

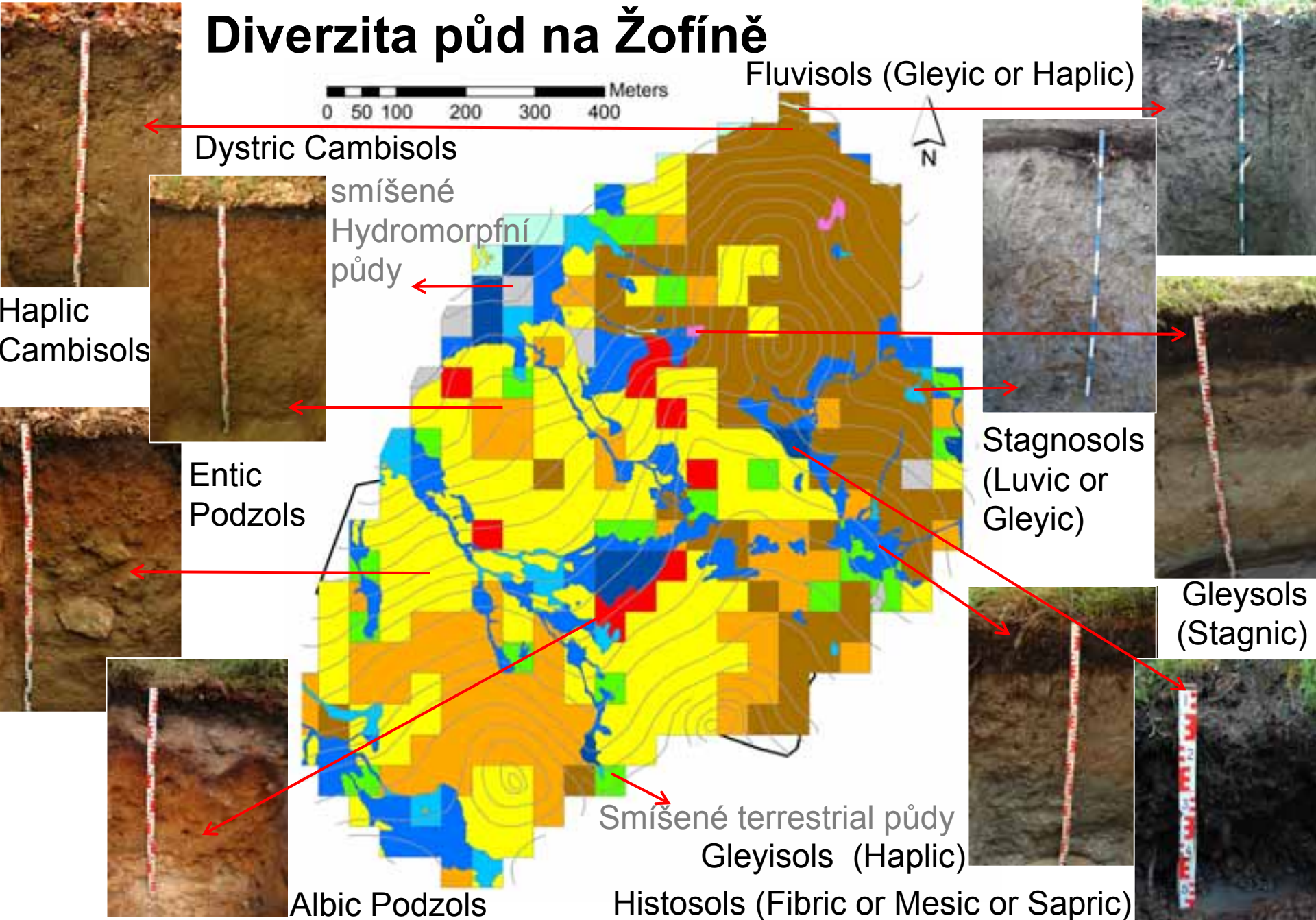

Co byste tu nečekali?

Diverzita půd na Žofíně

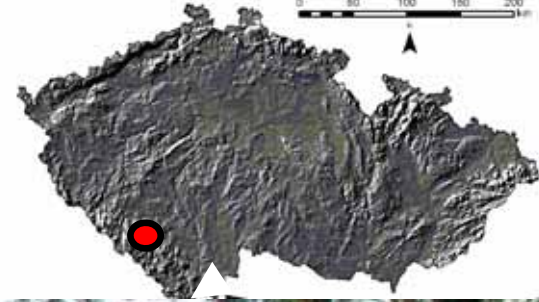

Smrko-bukový prales, Boubínský prales, 925-1105 m n.m., 46 ha, rula

Czech Republic

Půdní jednotky (referenční třídy) v Boubíně

Dystric Cambisols

Stagnosols

(dle WRB 2007, 2014)
Říjen 2014

Legend

Gleysols

- no data
- Albic Podzols
- Cambisols
- Entic Podzols
- Gleysols
- Histosols
- Leptosols
- Stagnosols

100 50 0 100 Meters

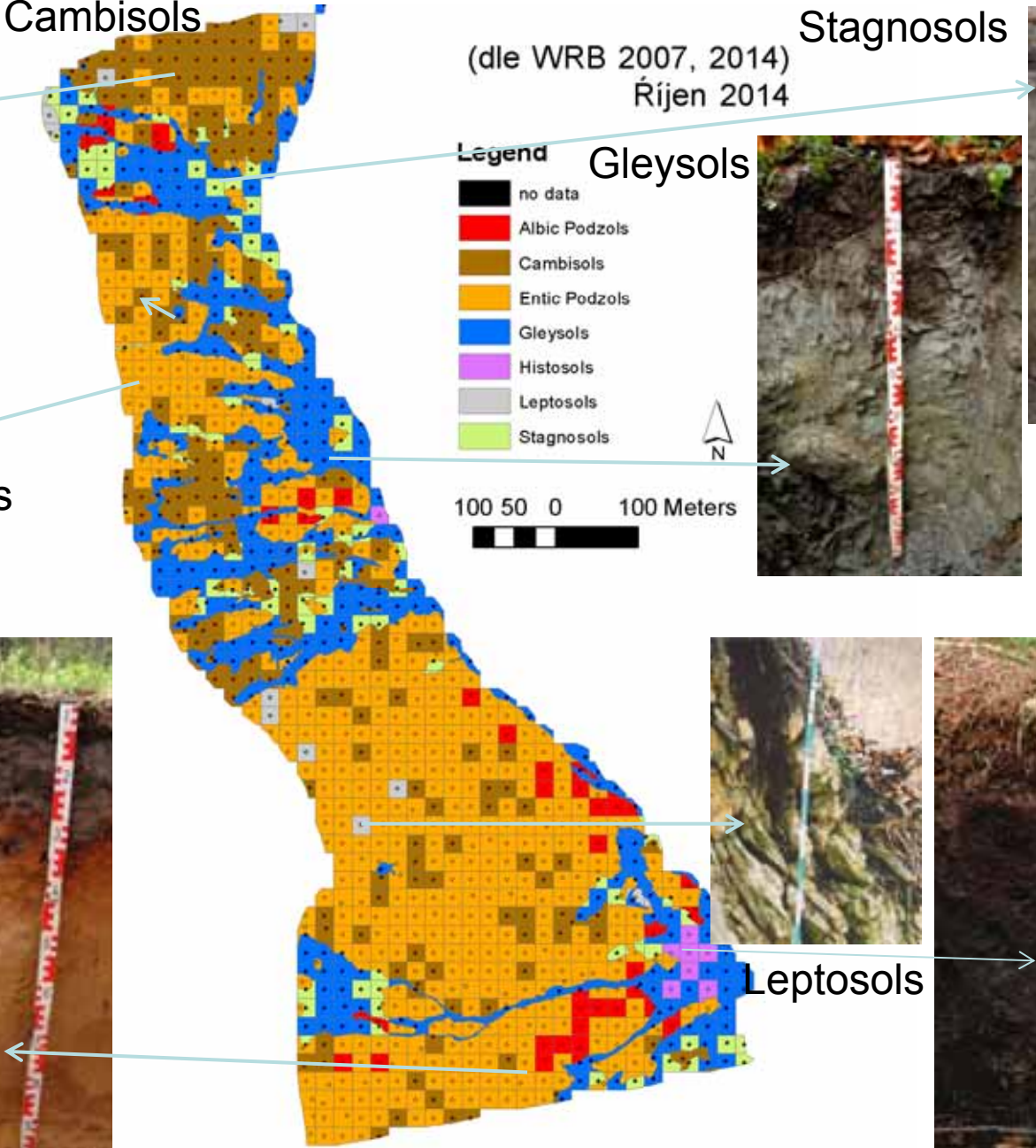
Entic
Podzols

Histosols

Leptosols

Albic
Podzols

Spojení mezi body čtvercové sítě,

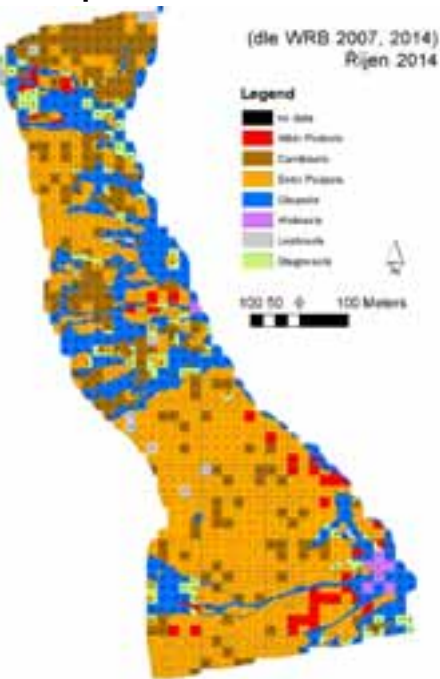
37 půdních jednotek

Náhodný

Významně častější než náhodný

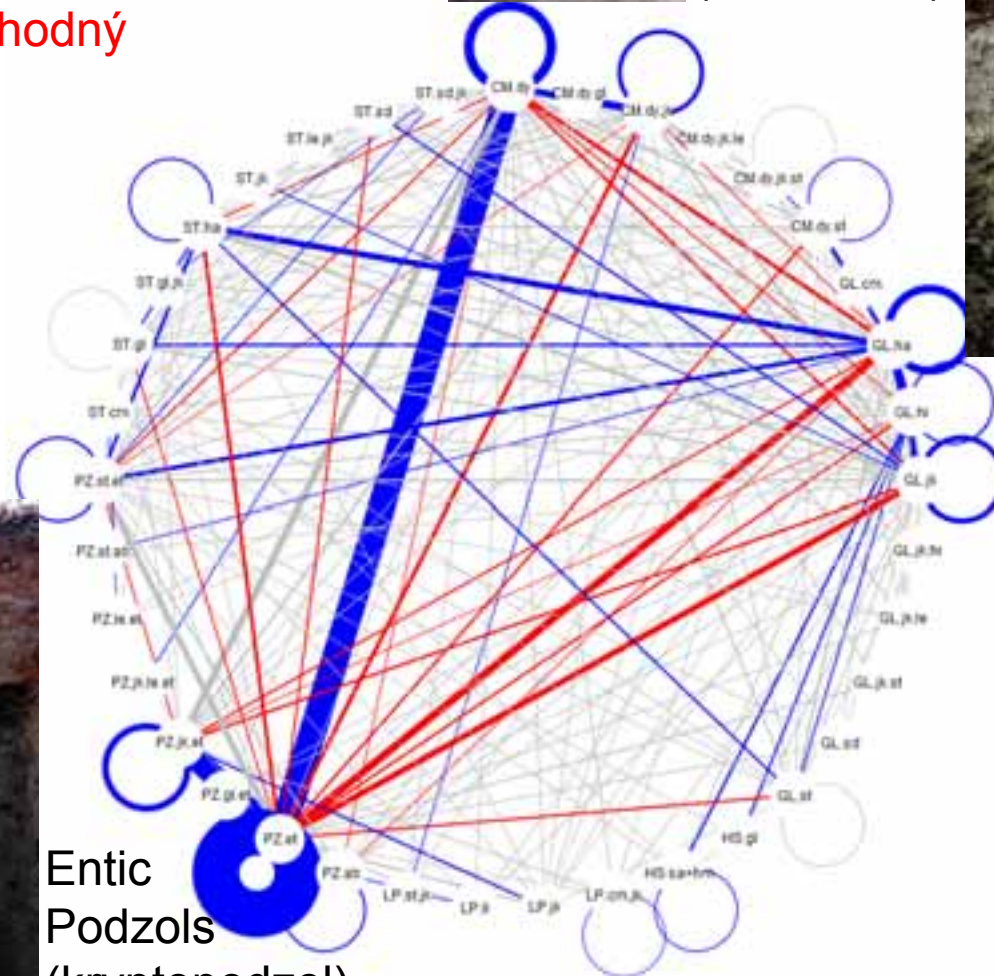
Významně vzácnější než náhodný

Spektrální rádius = 14.7

Dystric
Cambisols
(kambizem)

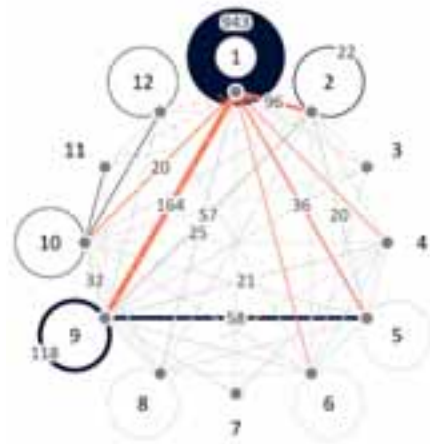
Haplic
Gleysols
(glej)

Entic
Podzols
(kryptopodzol)

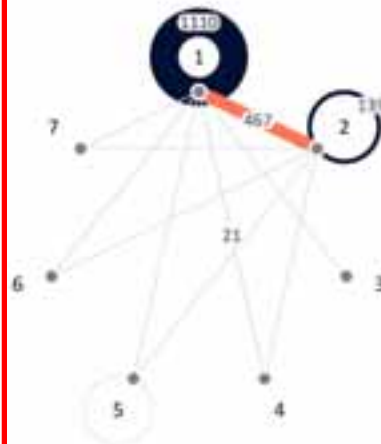
Spektrální rádius = 8.0

Ovlivnění vodou

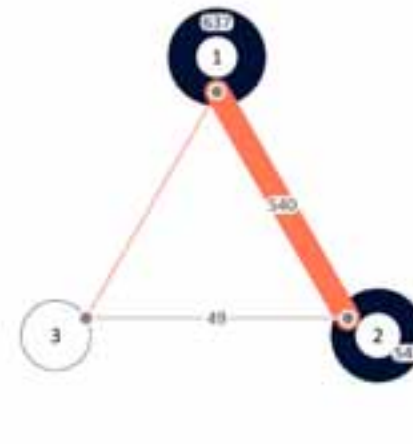
3.5

Množství skeletu

2.0

Podzolizace

Horské smrčiny, 1290-1645 m n.m.,
Calimani (vulkanit, RO), Giumalau (fylit, RO), Syvulja (pískovec, UA)

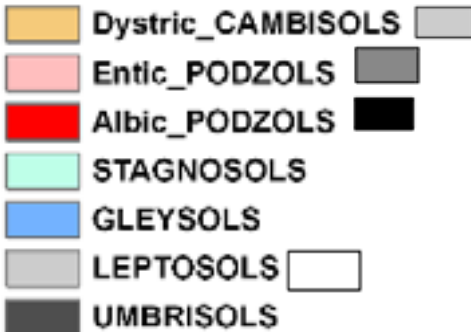
An aerial photograph of a vast, dense forest landscape. The forest is a mix of green and brown, suggesting a mix of tree species or perhaps some areas of thinning. In the background, there are several rounded mountain peaks under a blue sky with scattered white clouds. The overall scene is a wide, open natural area.

Pastva na polonině (nebo kamenné sutě)

Pralesy

Lesnický management

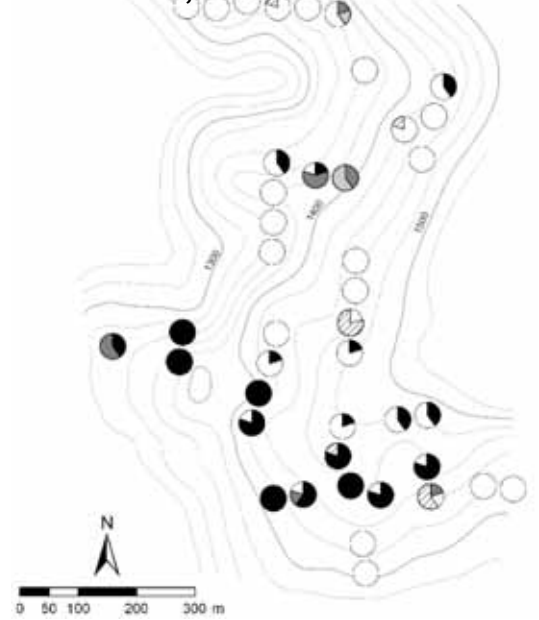
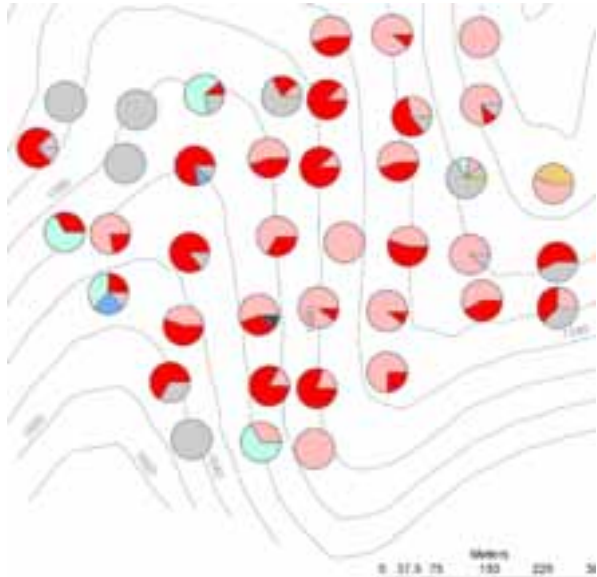
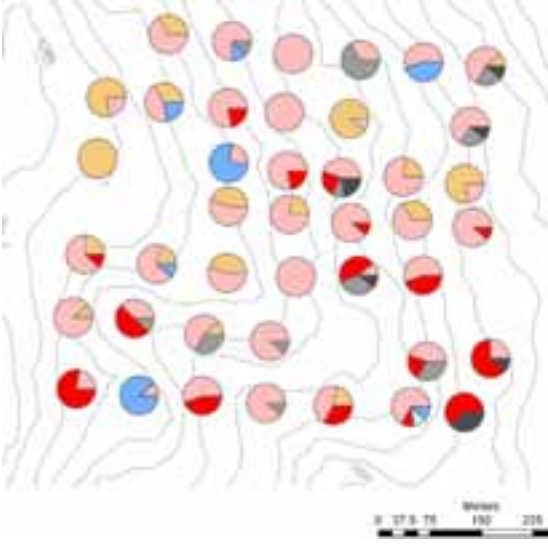
Diverzita půd v horských smrkových pralesích

Giupalau, (Rominia)
 phillite, 1290-1515 m a.s.l.

Calimani, (Rominia)
 andesite, 1460-1645 m a.s.l.

Syvulja, (Ukraine)
 sandstone, 1330-1485 m a.s.l.

Valtera, M., Šamonil, P., Boublík, K. 2013. Soil variability in naturally disturbed Norway spruce forests in the Carpathians: bridging spatial scales. *Forest Ecol. Manag.* 310: 134-146.

Valtera M., Šamonil P., Svoboda M., Janda P. 2015. Effects of topography and forest dynamics on soil variability in natural *Picea abies* mountain forests. *Plant and Soil* 392: 57-69.

Pattern of soils in Zofin Primeval Forest

Fluvisols (Gleyic or Haplic)

Dystric Cambisols

~~Matečná hornina~~

Mix
wet
sites

~~Klima~~

~~Reliéf terénu~~

Entic
Podzols

Biomechanický a
biochemický vliv
stromů ??

Gleysols
(Stagnic)

Mix
terrestrial

Gleyisols
(Haplic)

Albic Podzols

Histosols (Fibric or Mesic or Sapric)

**Hypotéza klíčové role biomech. a biochem. vlivu stromů
Existuje vnitřní struktura disturbančního režimu lesa?**

Biochemický vliv stromů na půdu

Různí dekompozitoři

- Dekompozice listů
- Dekompozice kmenů
- Dekompozice kořenů

■ ...

■ ...

Podzol
pod
ležícím
kmenem

„Basket Podzols“ pod pahýlem stromu

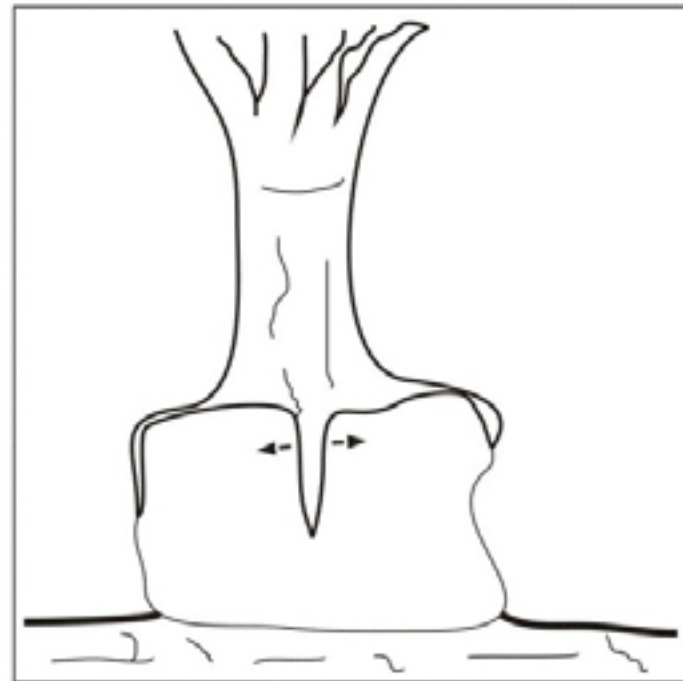

Pedogeneze pod pahýly stromů

- Podzoly-jedlovec-Michigan
- Kryptopodzoly-JD+BK-Žofín
- Kambizemě-JD+BK-Gorce (PL)

-----Albic Podzols-----	<p><i>Tsuga canadensis</i></p>	
-----Entic Podzols-----	<p><i>Abies alba</i></p>	
-----Entic Podzols-----	<p><i>Fagus sylvatica</i></p>	
-----Haplic Cambisols-----	<p><i>Abies alba</i></p>	
-----Haplic Cambisols-----	<p><i>Fagus sylvatica</i></p>	

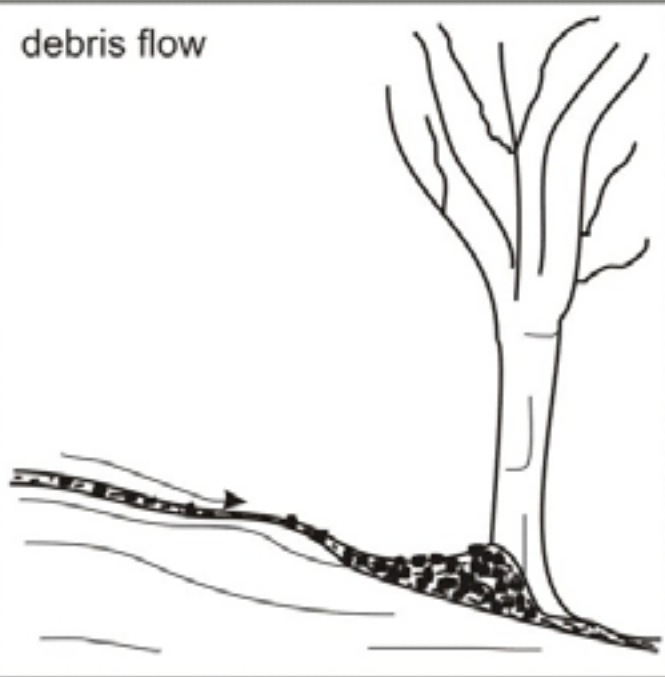
Biomechanické vlivy stromů na půdu

- **Pronikání kořenů do podloží**
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech půdou
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

Biomechanické vlivy stromů na půdu

debris flow

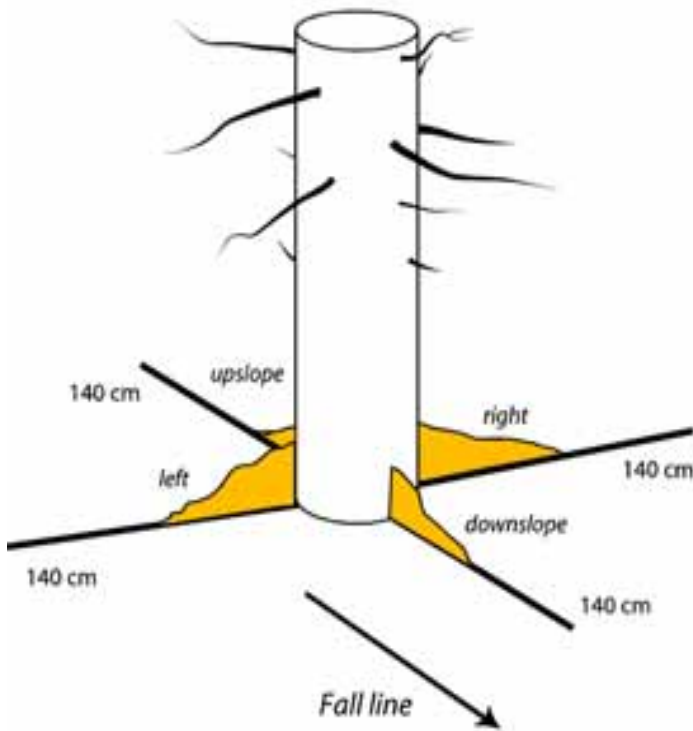

- Pronikání kořenů do podloží
- **Zabránění pohybu půdy a regolitu**
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech.
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

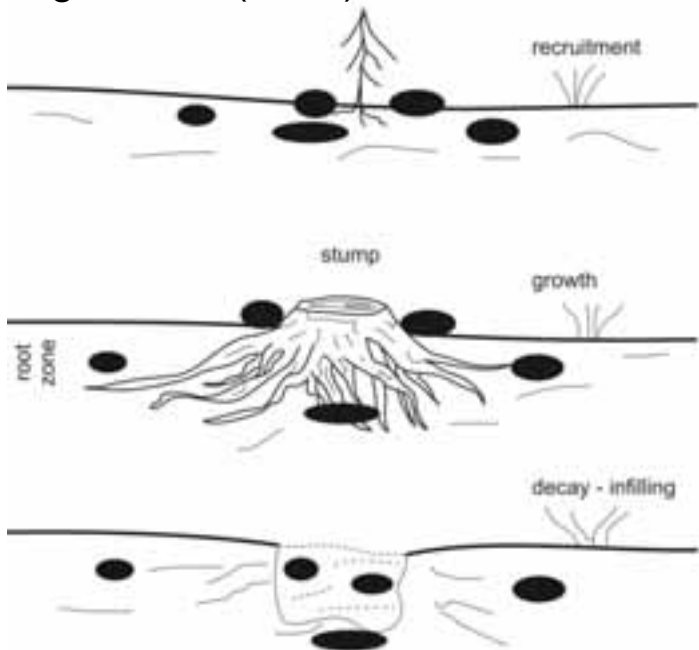
Biomechanické vlivy stromů na půdu

- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- **Nadzvedávání půdy při růstu kořenů**
- **Tlak kořenů na okolní půdu / skálu**
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech.
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

Fig: Pawlik (2013)

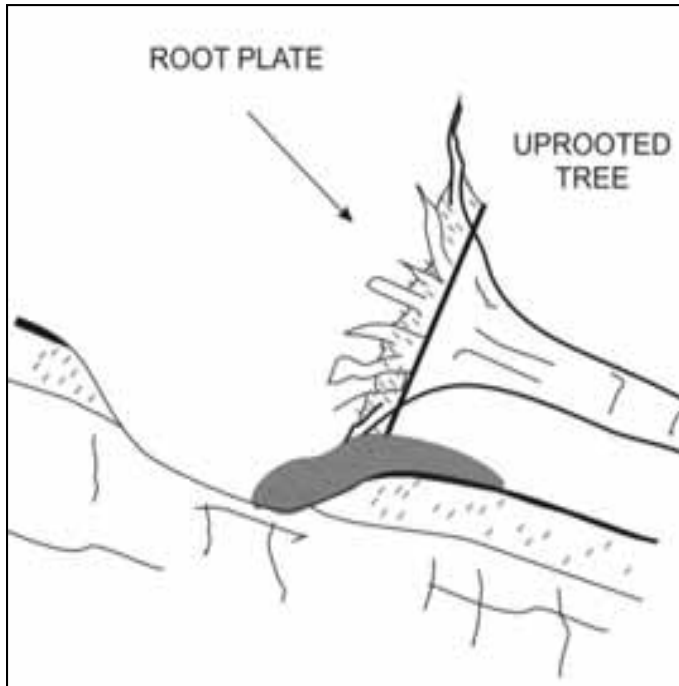

Biomechanické vlivy stromů na půdu

- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- **Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech**
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

Biomechanické vlivy stromů na půdu

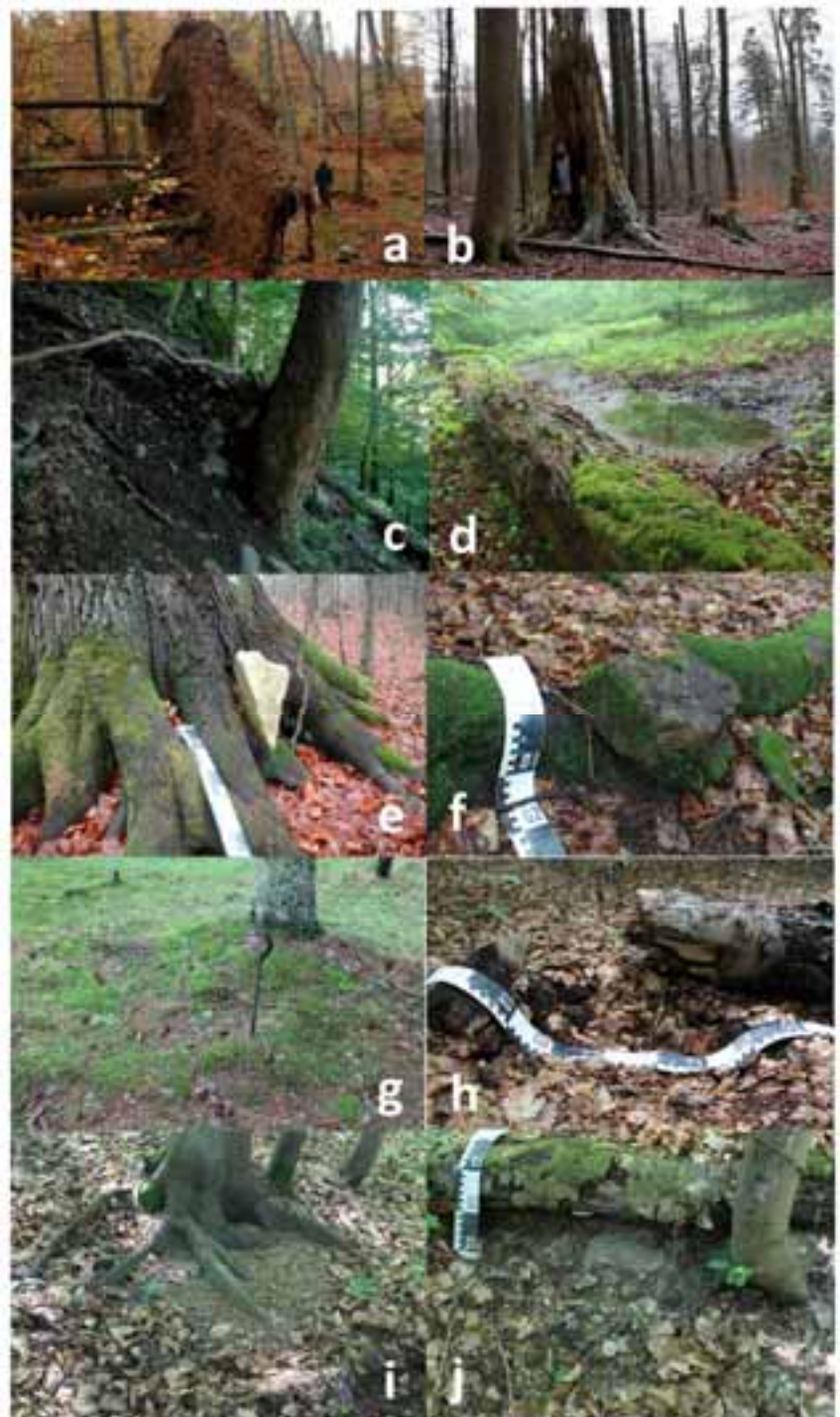

- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech.
- **Vývraty**
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

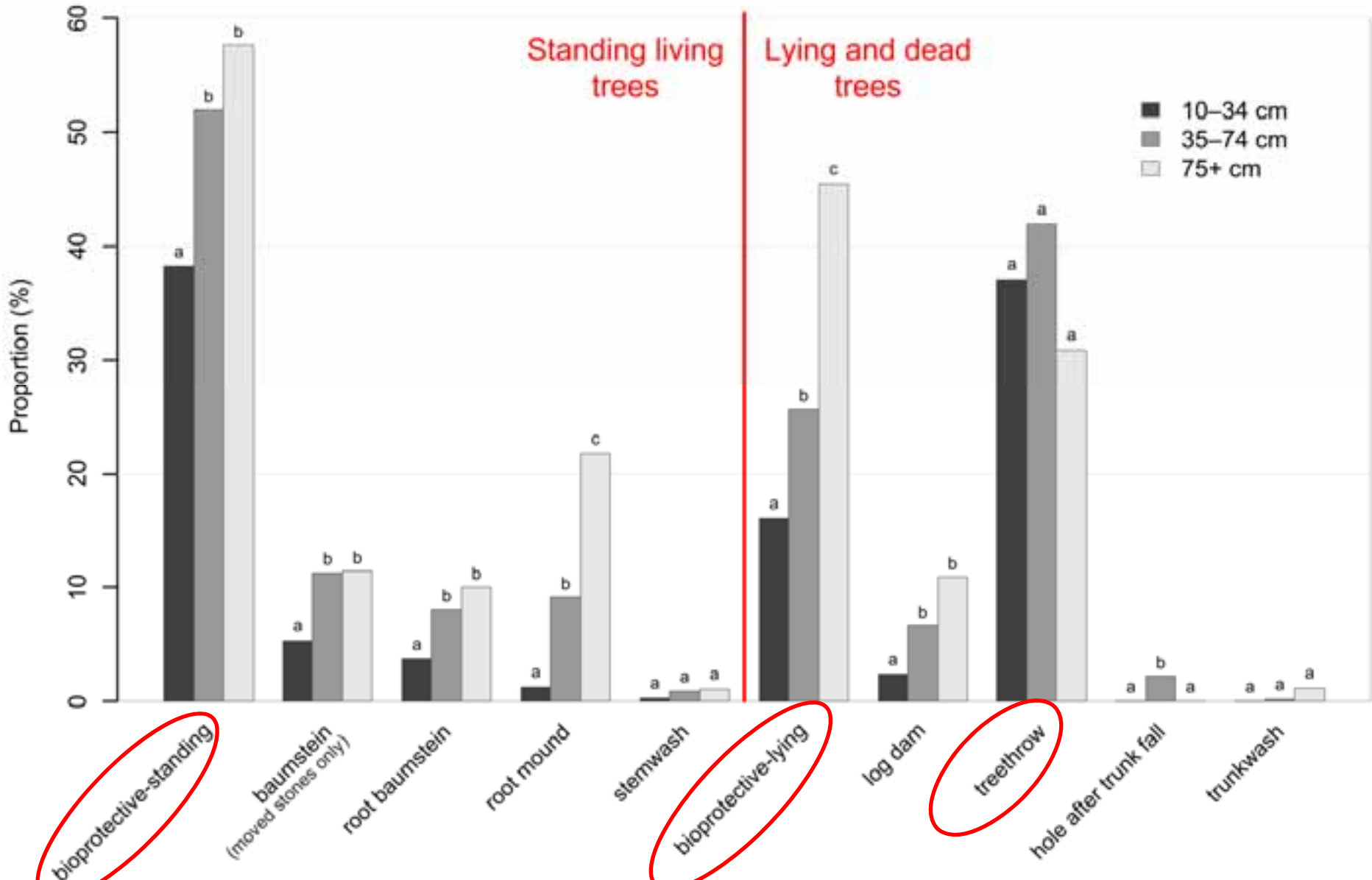

Biomechanické vlivy stromů Boubínský prales

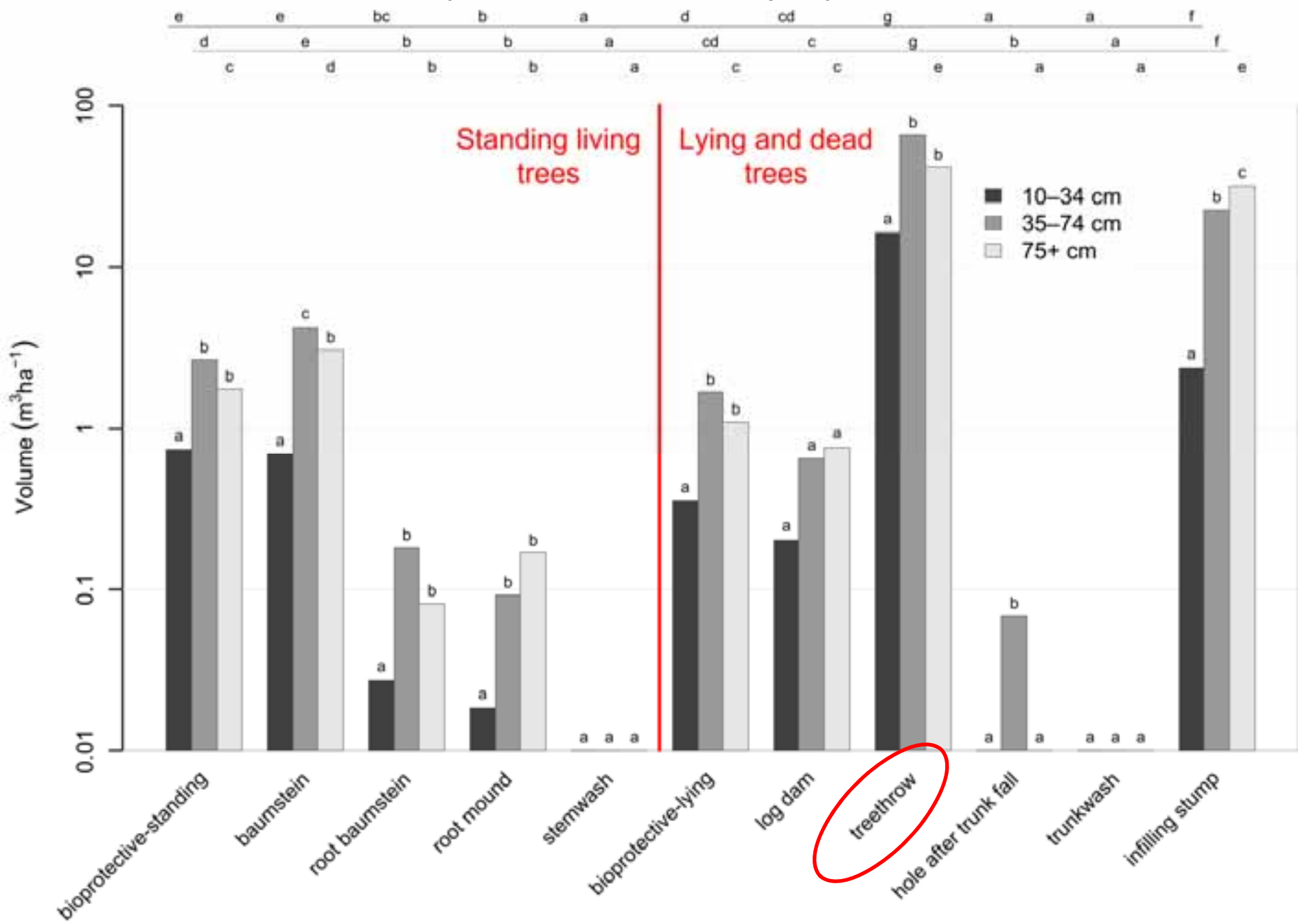
Biomechnaické vlivy stromů – Boubín, frekvence

g e de bc ab f cd g a a
 g d cd cd ab e c f b a
 e b b c a de b cd a a

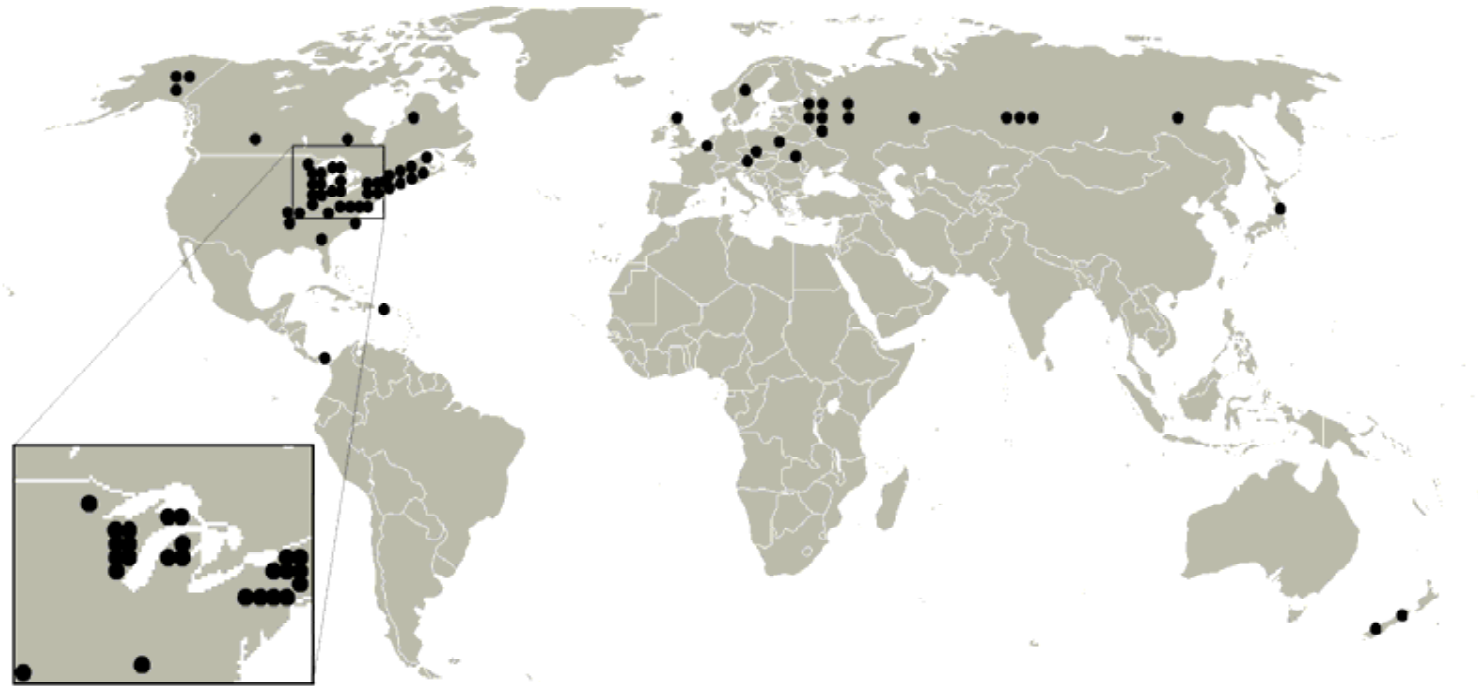

Biomechnaické vlivy stromů – Boubín, objemy

Lokalizace studií o vlivu vývrátů na pedogenezi

(1939-2009)

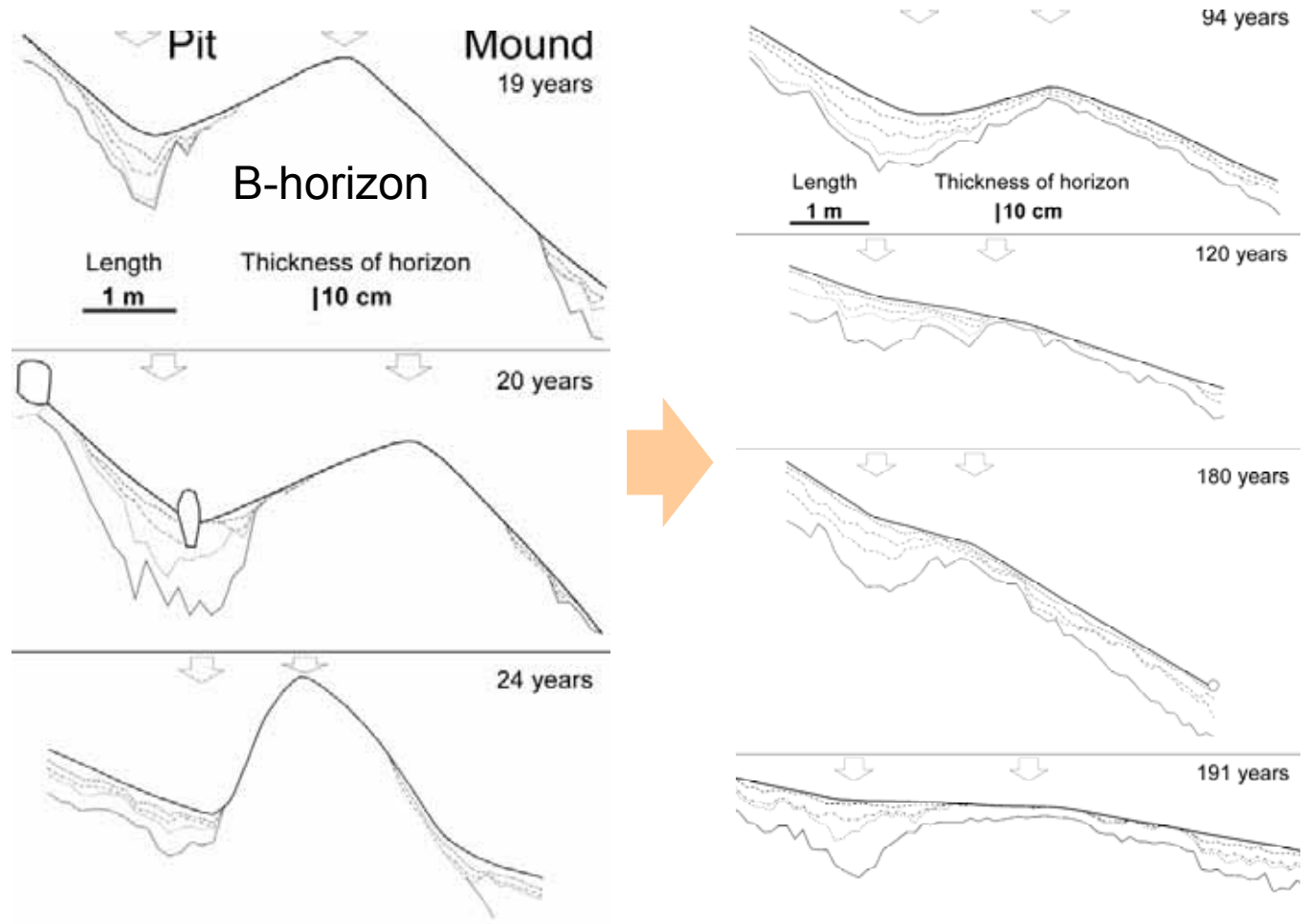

Relativně známý proces, některé biomy ale dosud bez výzkumu

Kambizemě na flyši (Razula, Beskydy)

Trvání vývratů do 220 let

L – litter, F – fermentation hor., H – humification hor. A – upper mineral hor.

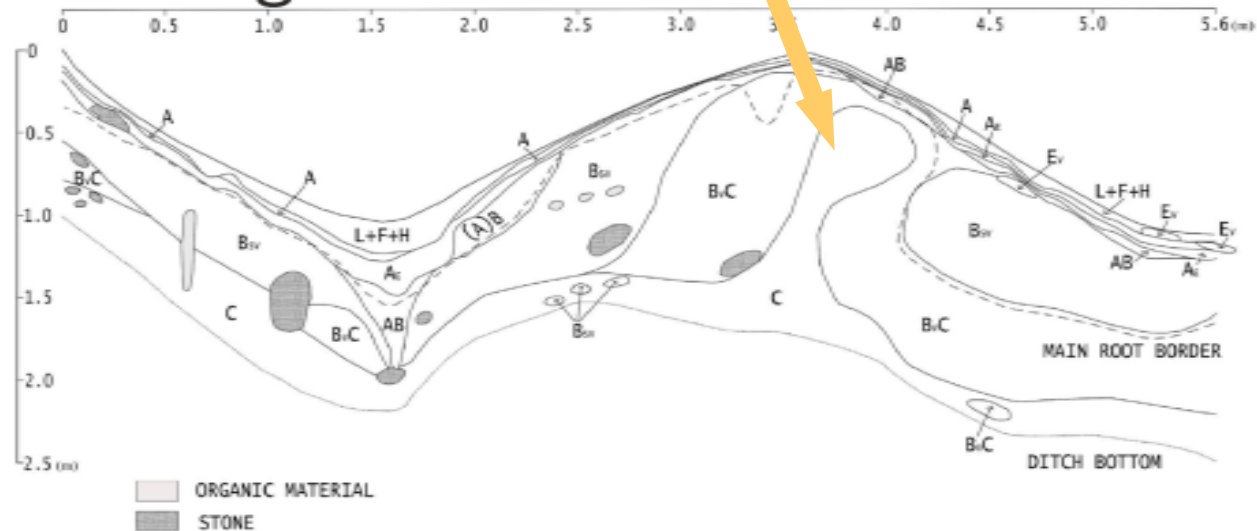
Kryptopodzoly na žule (Žofín)

Tvorba spodického horizontu ve vyzdviženém substrátovém horizontu

Trvání > 1700 let

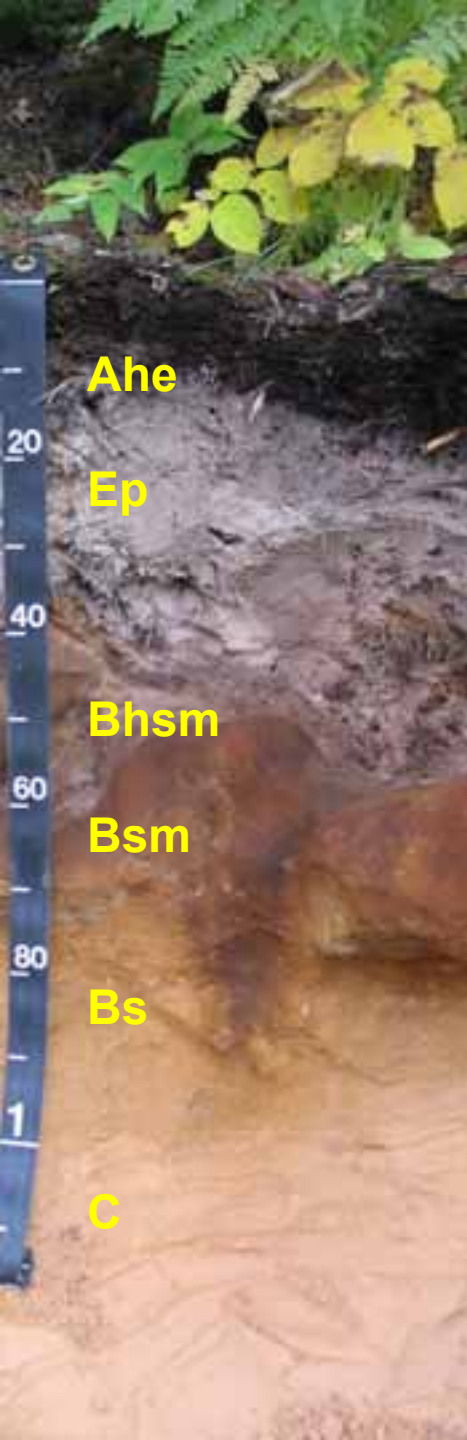
Real age 1882 AD

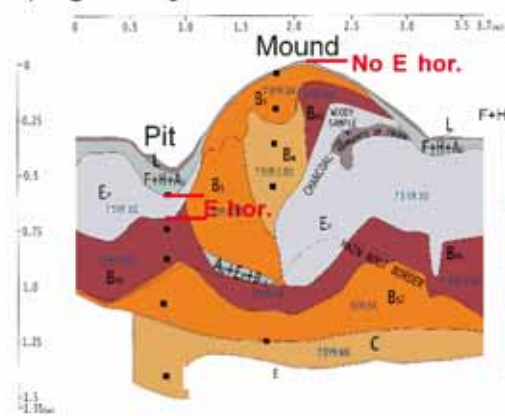
Šamonil P., Daněk P., Schaetzl R.J., Vašíčková I., Valtera M. 2015. Soil mixing and evolution as affected by tree uprooting in three temperate forests. *Eur. J. Soil Sci.* 66: 589-603.

Podzoly na outwash, (Michigan)

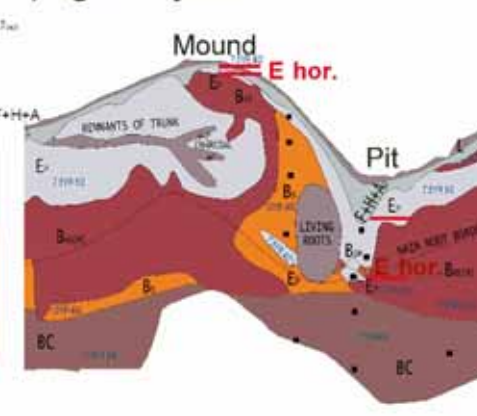
Trvání > 6000 let, různé cesty vývoje půd, rozbíhavá (divergentní) evoluce

a) Age 170 years

b) Age 910 years

c) Age 5230 years

Terén po zarovnání vývratu

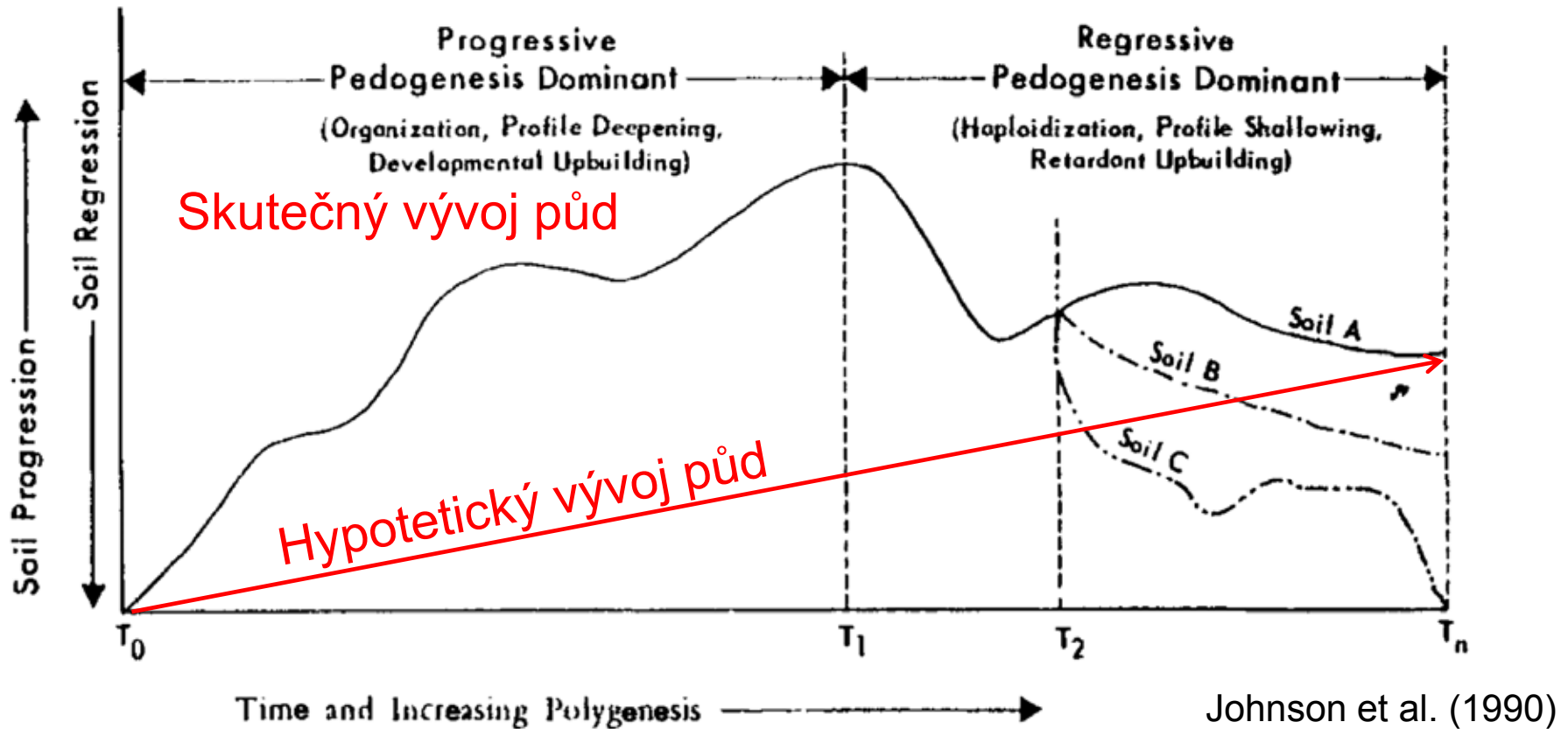
Stará vývratová deprese?

Foto: R. Schaetzl, Michigan

Obecně platí

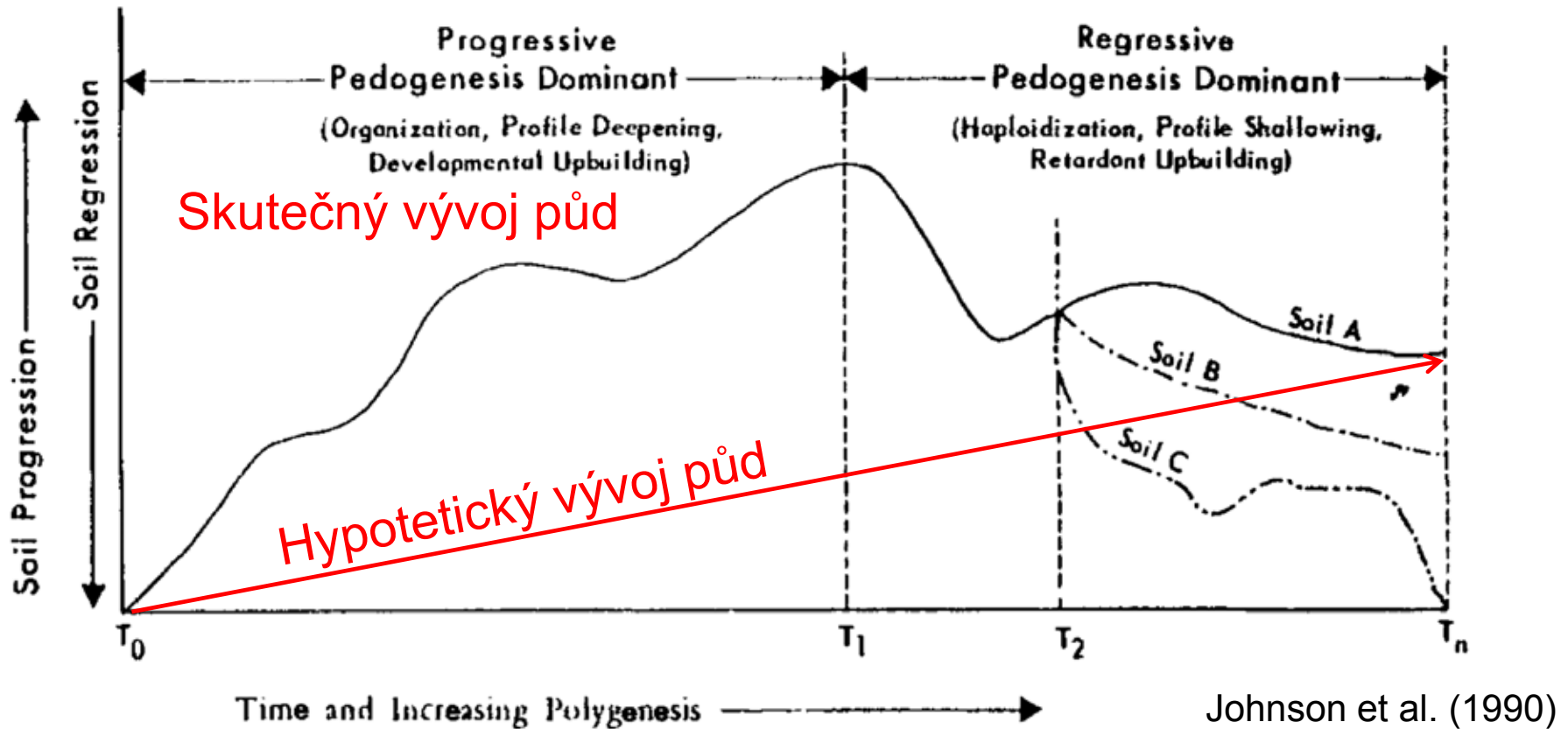
Jaké příklady polygeneze znáte?

Překvapivě intenzivní procesy

Polygeneze (včetně zpětného vývoje)

Stupeň vývoje půd $\neq$ stáří půd

Obečně platí

Jaké příklady polygeneze znáte?

Chaotický vs. nechaotický mód vývoje půd
Vývojové linie vs. evoluční pojetí pedogeneze

Luvizem modální

Foto: D. Vavříček

Pseudoglej luvický

Foto: P. Šamonil

(Para)rendzina kambická

Melanizace+dekacidifikace
-> br(a)unifikace

sekvence horizontů

O

Am

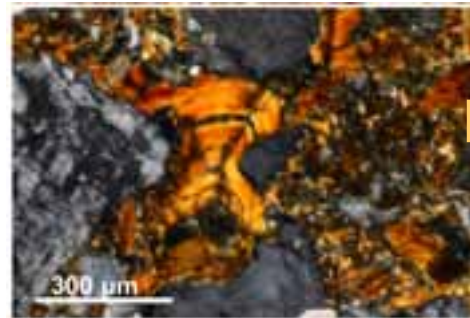
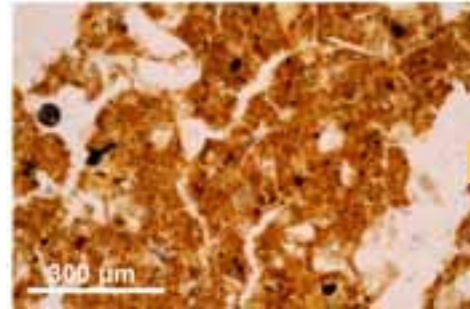
(Bv)

C

Bisequal soils

„dvousekvenční půdy“?

Michigan, USA

Sekvence
horizontů

O

A

Ep

Bhs

Bs

C=E

Bt

C

**Boubínský
prales**

Bisequal soils

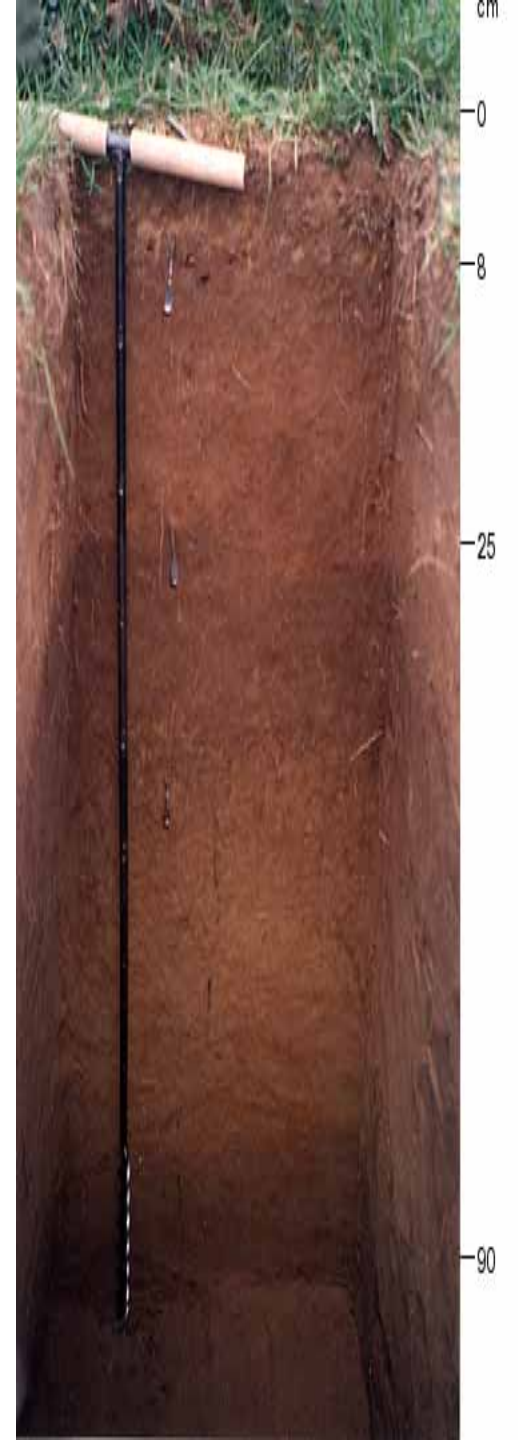
? „dvousekvenční půdy“?

Michigan, USA

Dekalcifikace ->

Illimerizace ->

Podzolizace

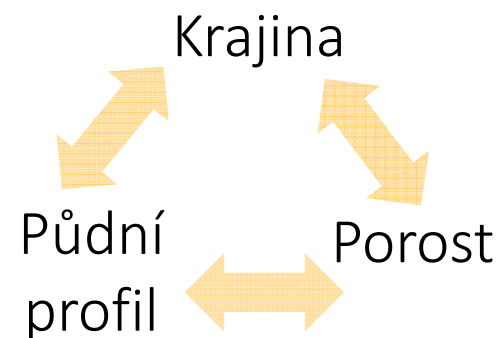
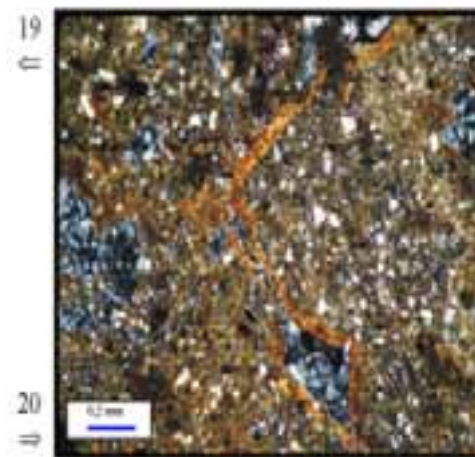
?

Změny v krajině po odlesnění

Retrográdní vývoj v nížinách
Hnědozem → pseudočernozem

L. Smolíková, R. Schaetzl

Stopy po kořenech stromů pod travinnou vegetací

2010/06/08

Foto: J. Phillips

Posun horní hranice lesa

- **vývoj klimatu**
- impakt člověka (pastva aj.)
- přirozené disturbance

Podzoly

Umbrisoly

Posun horní hranice lesa

- vývoj klimatu
- **impakt člověka (pastva aj.)**
- přirozené disturbance

Posun horní hranice lesa

- vývoj klimatu
- impakt člověka (pastva aj.)
- **přírozené disturbance**

Úroveň krajiny

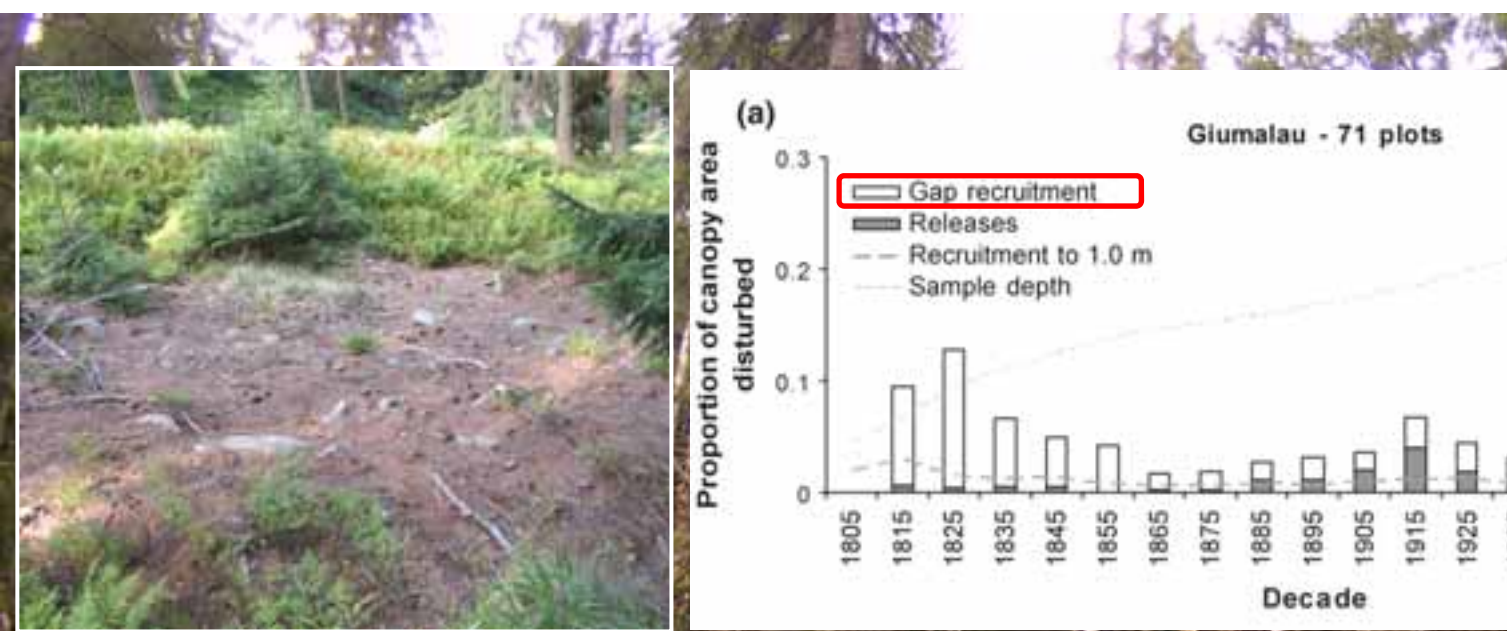

Úroveň porostu

Lokální úroveň

Blokovaná
obnova lesa
graminoidy a
kapradinami
v horské
smrčíně po
disturbanci

Anomálie -> součást „cyklu“ lesa

**Mikrostanoviště
mají jedinečné
mikroklimatické
podmínky**

**Jedinečná
pedogeneze**

Diverzita stanovišť' ≠ Druhová diverzita

Vývraty významně
ovlivňují mocnost
regolitu a pohyb
svahovin

Vliv na rychlost
zvětvování

Čas

Bodové procesy

Stáří stromu přesahuje i 500 let

Rozklad kmene přesahuje i 200 let

Trvání vývratu přesahuje i 6000 let

Interakce stromy-půda

Rotační perioda

North America

Bowers (1987)	Alaska	8,000-10,000 yrs
Bormann et al. (1995)	Alaska	200-400 yrs
Phillips and Marion (2006)	Arkansas	11,235 yrs
Brewer and Merritt (1978)	Michigan	3,751-5,000 yrs
Schaetzl and Follmer (1990)	Michigan	< 1,000 yrs
Denny and Goodlett (1956)	Pennsylvania	300-500 yrs

Eurasia

Šamonil et al. (2009)	Czech Rep.	1,250 yrs
Šamonil et al. (under review)	Czech Rep.	1,370 yrs
Naka (1982)	Japan	treefall rate 0.84 tree/ha·year (overstory trees)
Falinski (1978)	Poland	2.0-4.5 tree/ha·year is uprooted
Skvorcova and Ulanova (1977)	Russia	2,000-3,000 (5,000) years
Vassenev and Targuilian (1995)	Russia	Each point of nature ecosystems has been 10-20-times uprooted during the Holocene. Rotation period is in the case of pits 500-1,000 years; 2,000-3,000 years for organo-mineral mounds and 5,000 years for organic mounds.
Karpachevskiy et al. (1980)	Russia	1,000-2,000 years

Australia (and Oceania)

Burns et al. (1984)		600-1,700 years
---------------------	--	-----------------

Rotační perioda 300 let

Rotační perioda 3000 let

Rotační perioda

North America

Bowers (1987)

Bormann et al. (1995)

Phillips and Marion (2006)

Brewer and Merritt (1978)

Schaetzl and Follmer (1978)

Denny and Goodlett (1956)

Alaska

Alaska

Arkansas

Michigan

3,750 yrs

< 1,000 yrs

300-500 yrs

Eurasia

Šamonil et al. (2009)

Šamonil et al. (under review)

Naka (1982)

Falinski (1978)

Skvorcova and Ulanova (1977)

Vassenev and Targuilian (1995)

Czechia

Czech Rep.

Japan

Poland

Russia

Russia

ALE, pravděpodobnost zmlazení stromu a nové disturbance stejná !!!

Vnitřní struktura disturbančního režimu uvnitř lokality

1000-2000 year (overstory tree)

noted

2.0-4.0

2,000-3,000

Each point of natural disturbance has been 10-20-times up during the Holocene. Rotation period for organo-mineral mounds is 500-1,000 years, 1,000-3,000 years for organic mounds

been 10-20-times up during the

500-1,000 years, 1,000-3,000 years

organic mounds

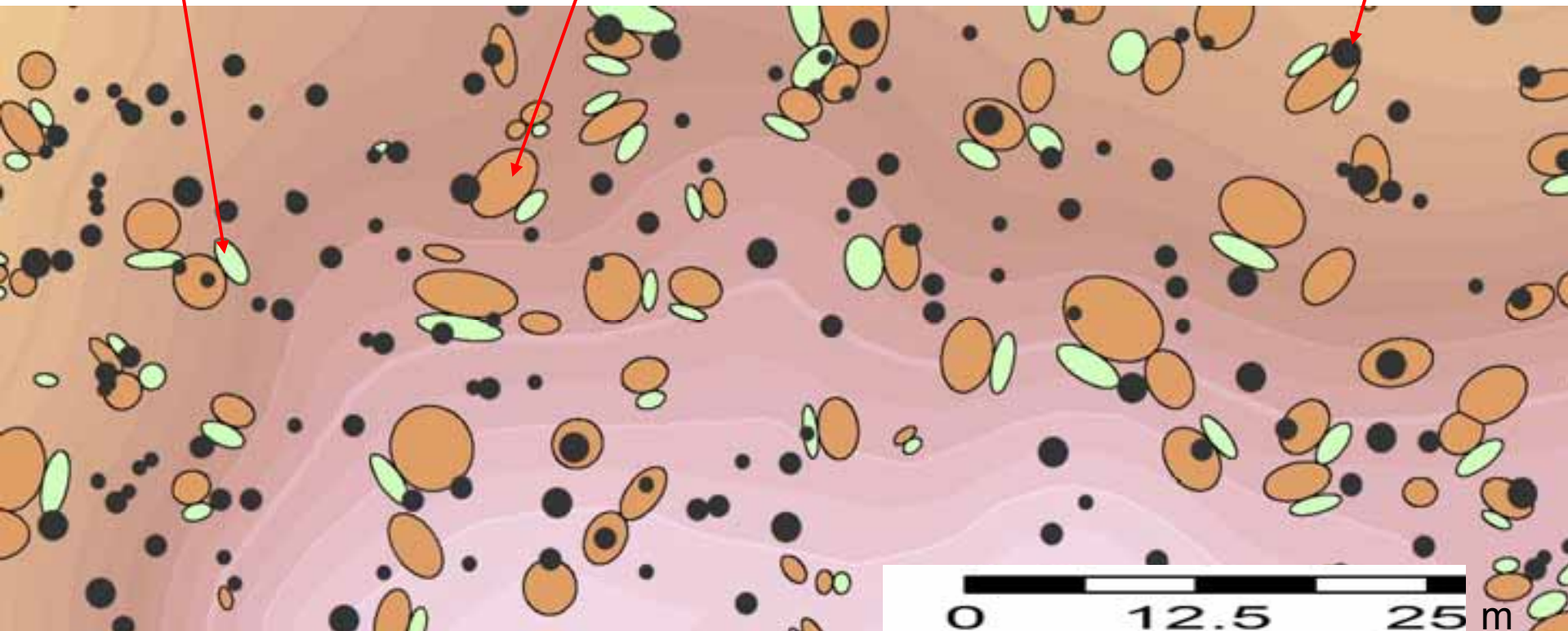

Vývraty působí na regeneraci stromů

deprese

kupa

strom

Buk X smrk

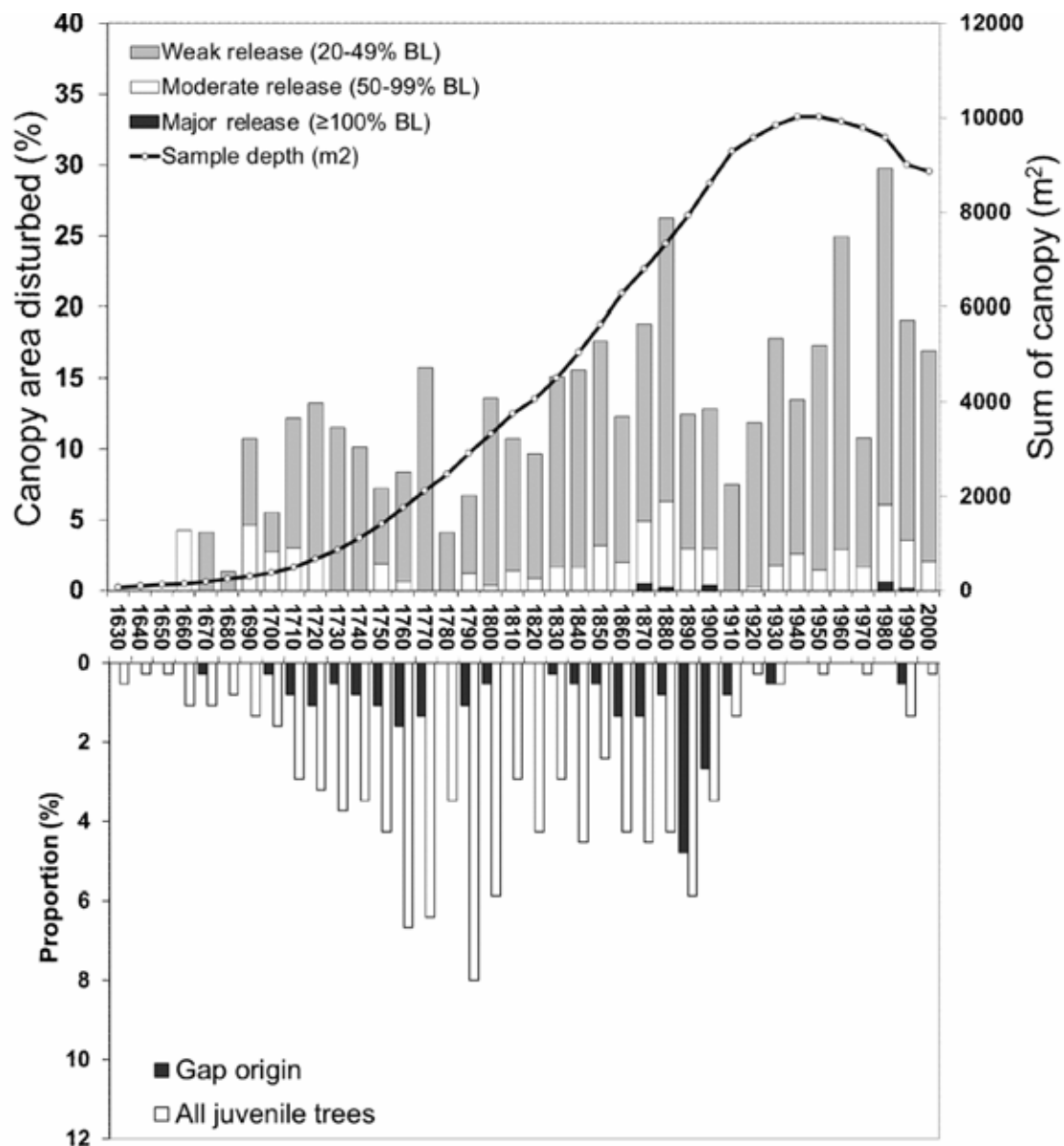
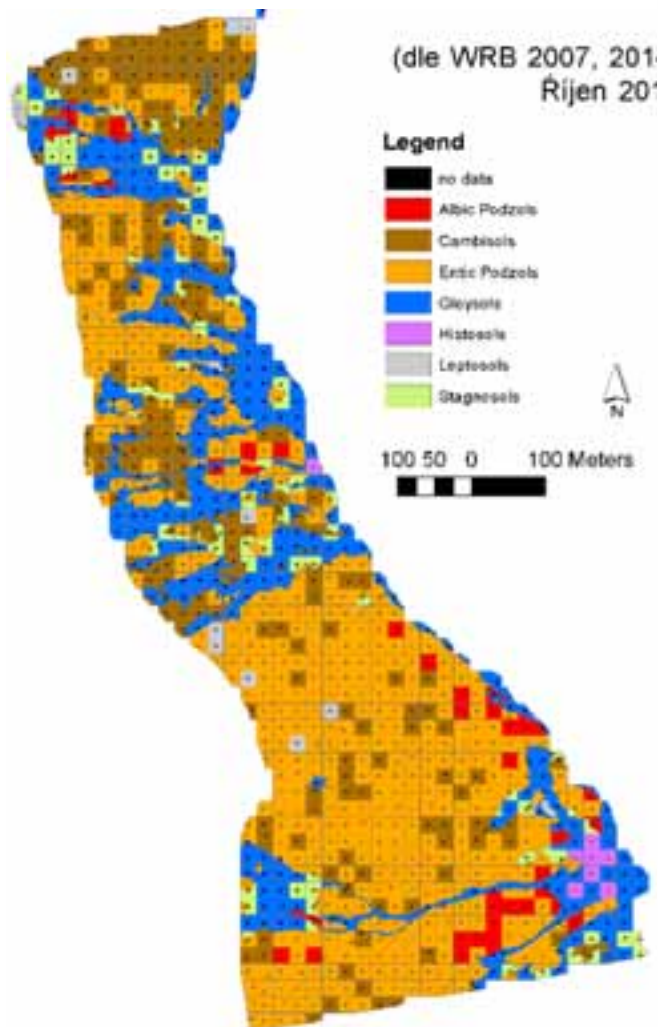

strategie

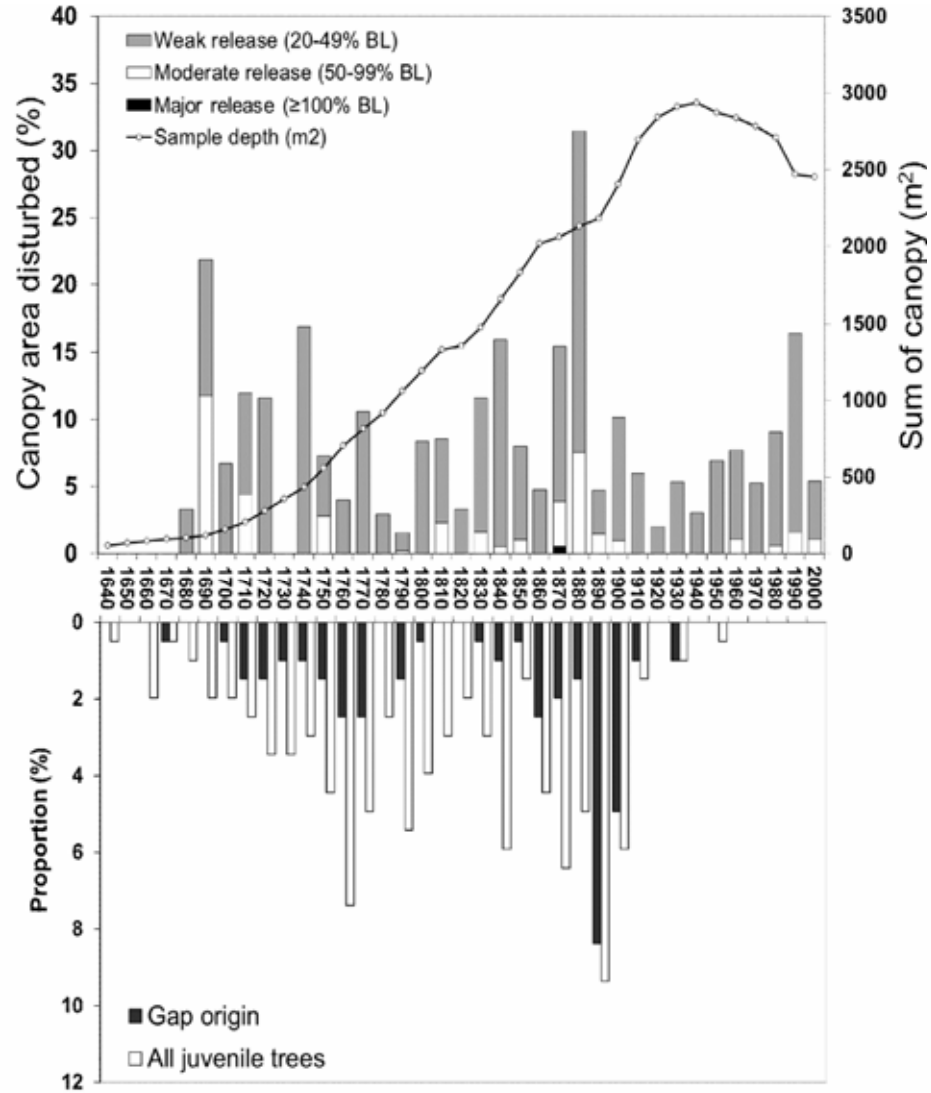

Boubínský prales

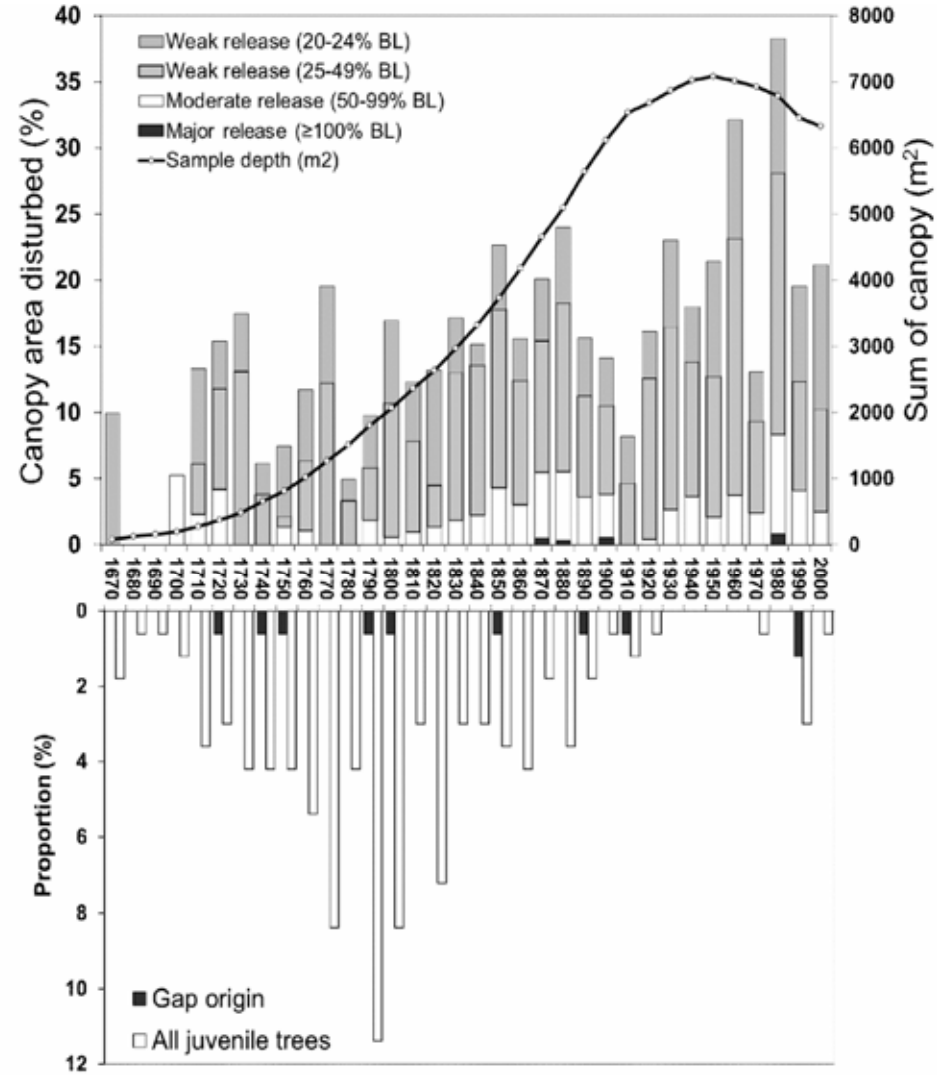
Sumární disturbanční historie

Smrk

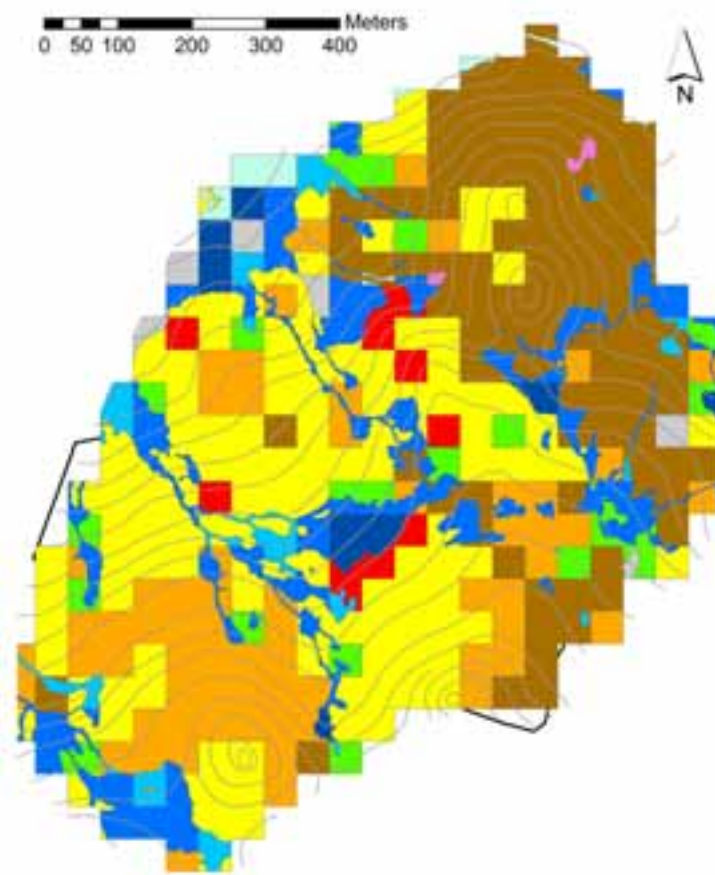
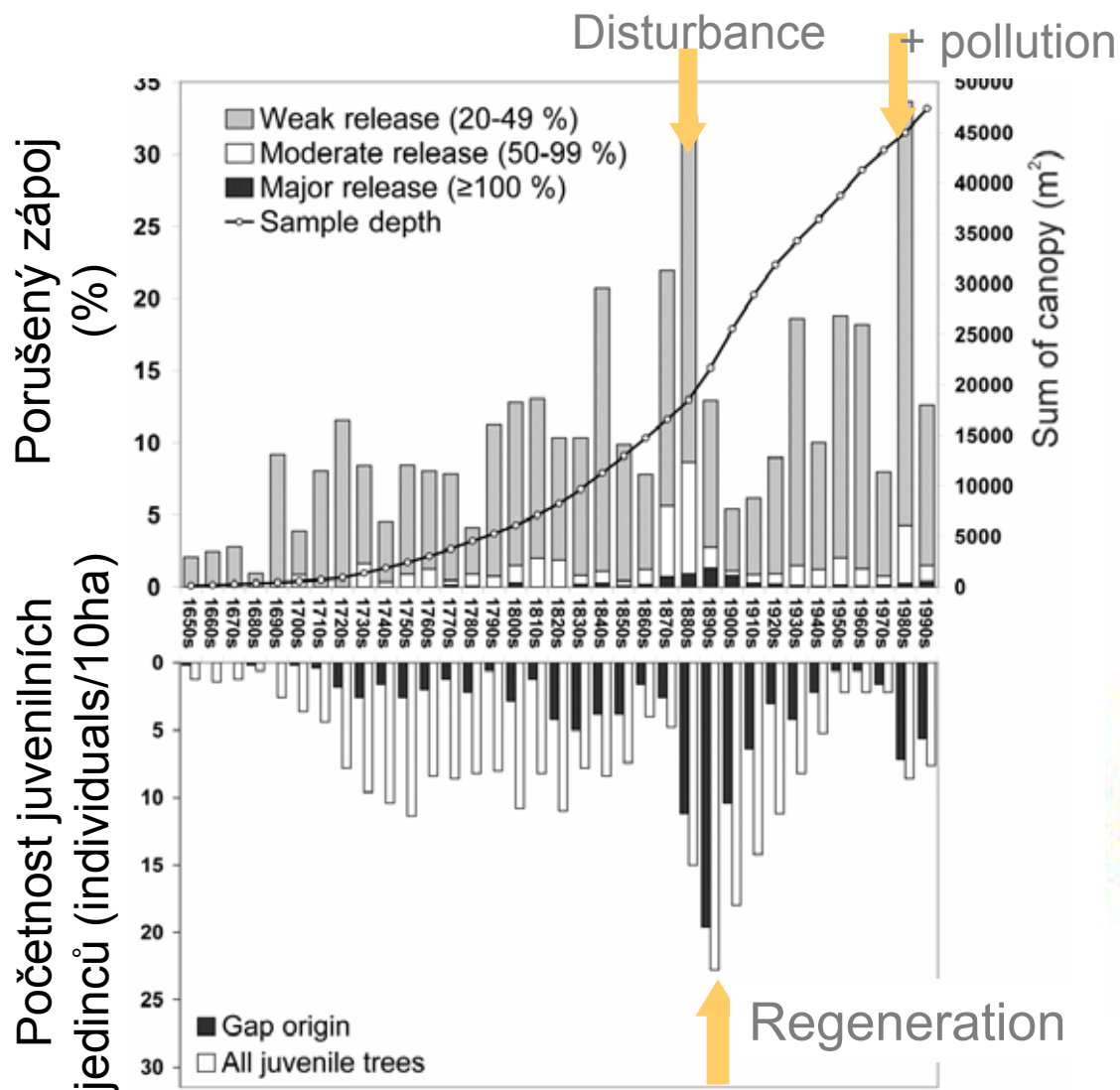
Buk

Žofínský prales

Sumární disturbanční historie

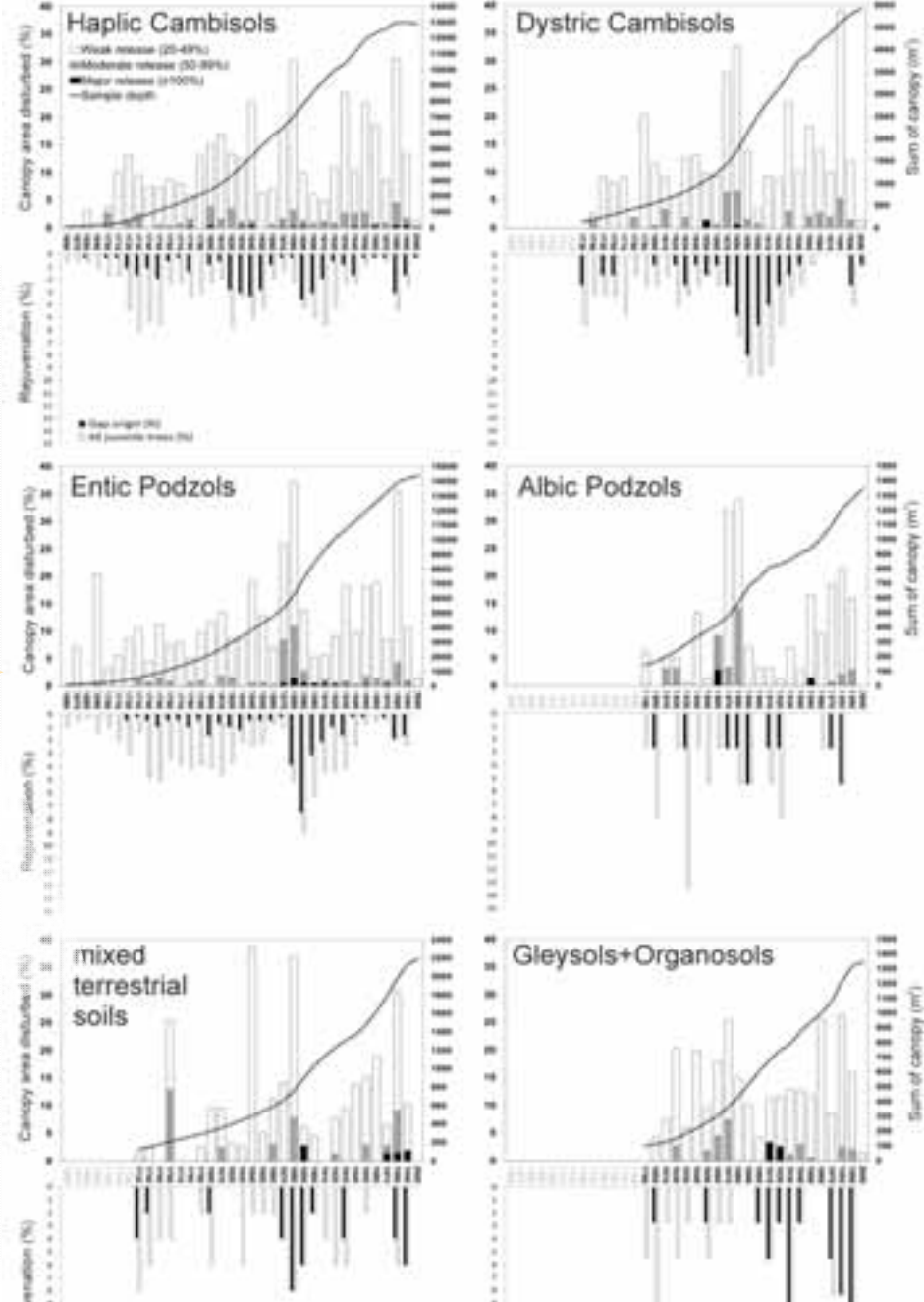
Dilčí disturbanční minulost

Hypotézy:

(i) Na Žofíně existuje komplexní disturbanční režim,

(ii) Půdy mají vlastní specifickou disturbanční minulost

Šamonil P., Vašíčková I., Daněk P., Janík D., Adam D. 2014. Disturbances can control fine-scale pedodiversity in old-growth forest: Is the soil evolution theory disturbed as well? *Biogeosciences* 11, 5889-5905.

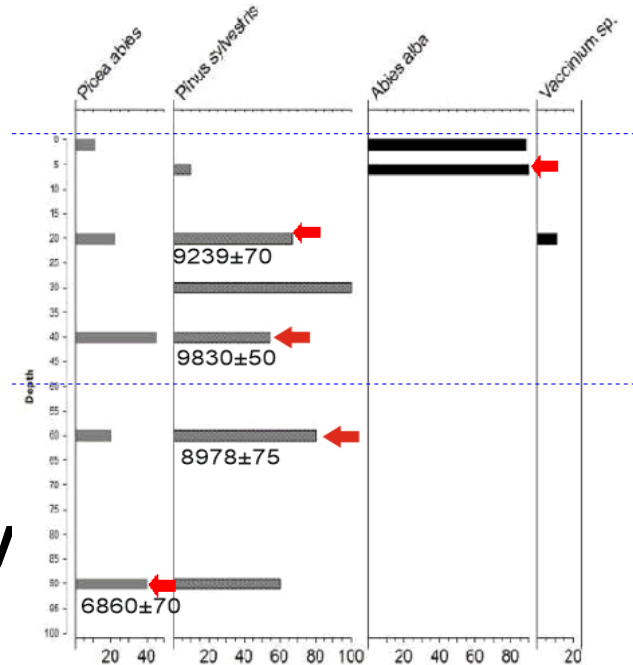

Borovice-smrk-jedle-buk

Druhové složení a stáří uhlíků

Potvrzeno prostorovou statistikou, radarem a pedoanthrakologií

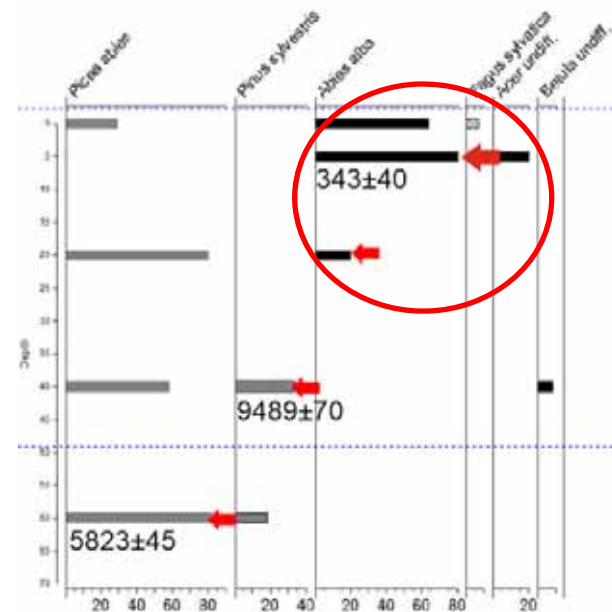
Podzoly

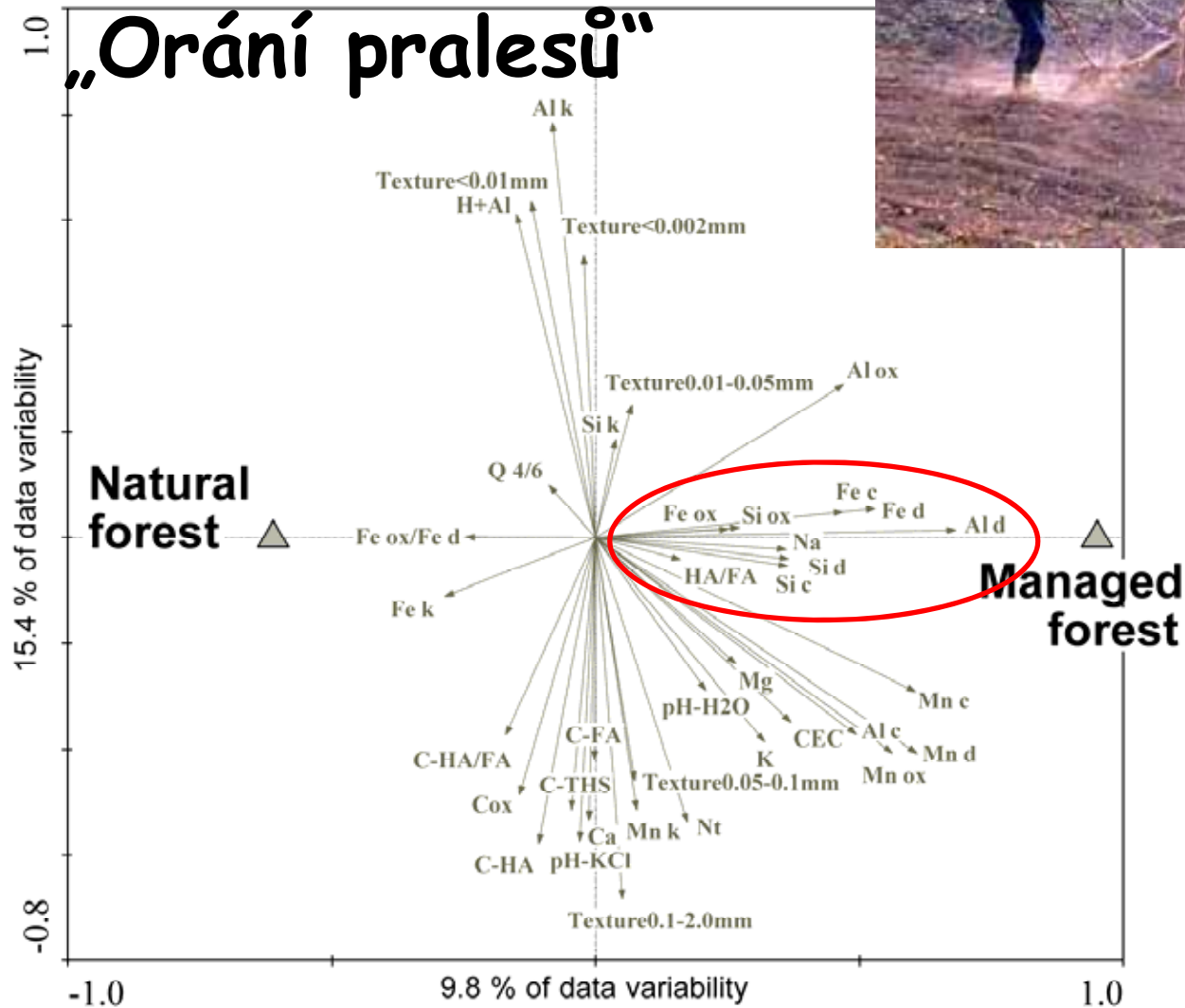
Hypotézy:

- (i) Na Žofíně existuje komplexní disturbanční režim,
- (ii) Půdy mají vlastní specifickou disturbanční minulost

Kambizemě

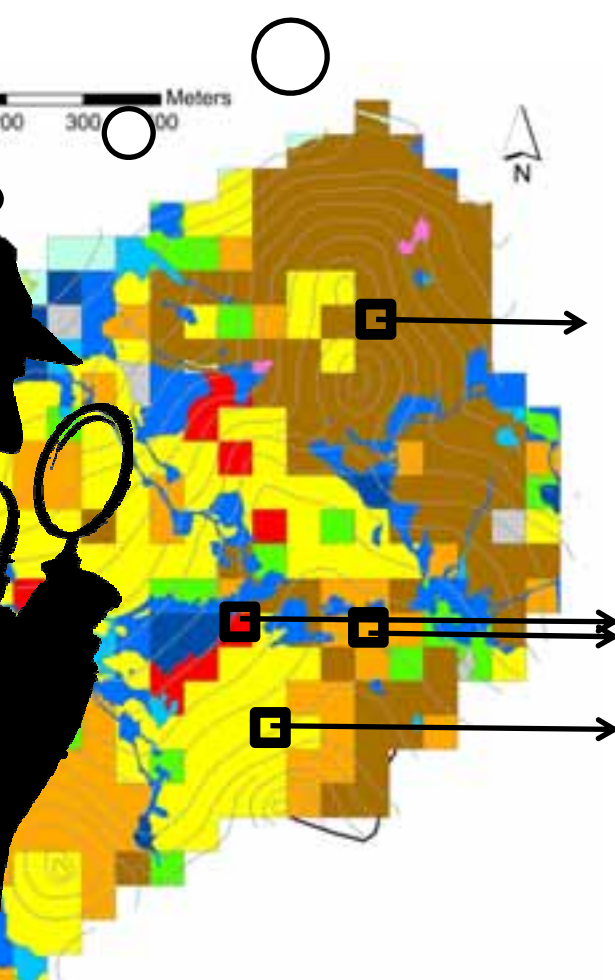
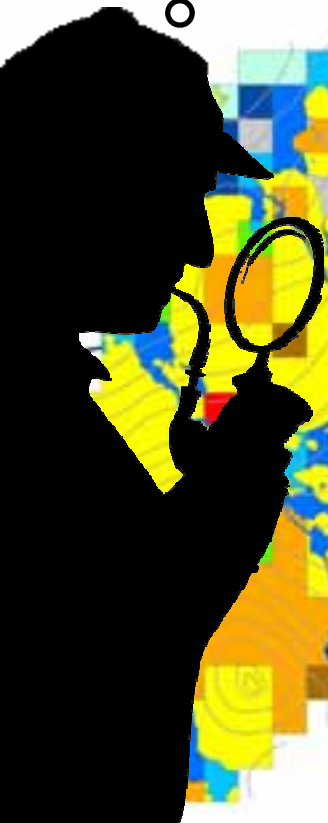
Impakt člověka

Přímý důkaz o biomechanickém a
biochemickém vlivu stromů dodá geofyzika
a pedoantrakologie, ha, ha, ha

0 50 100 200 300 400 Meters

Kambizemě modální

Kambizemě dystrické

Kryptopodzoly

Podzoly

Gradient zvětrávání
a vyluhování
půd

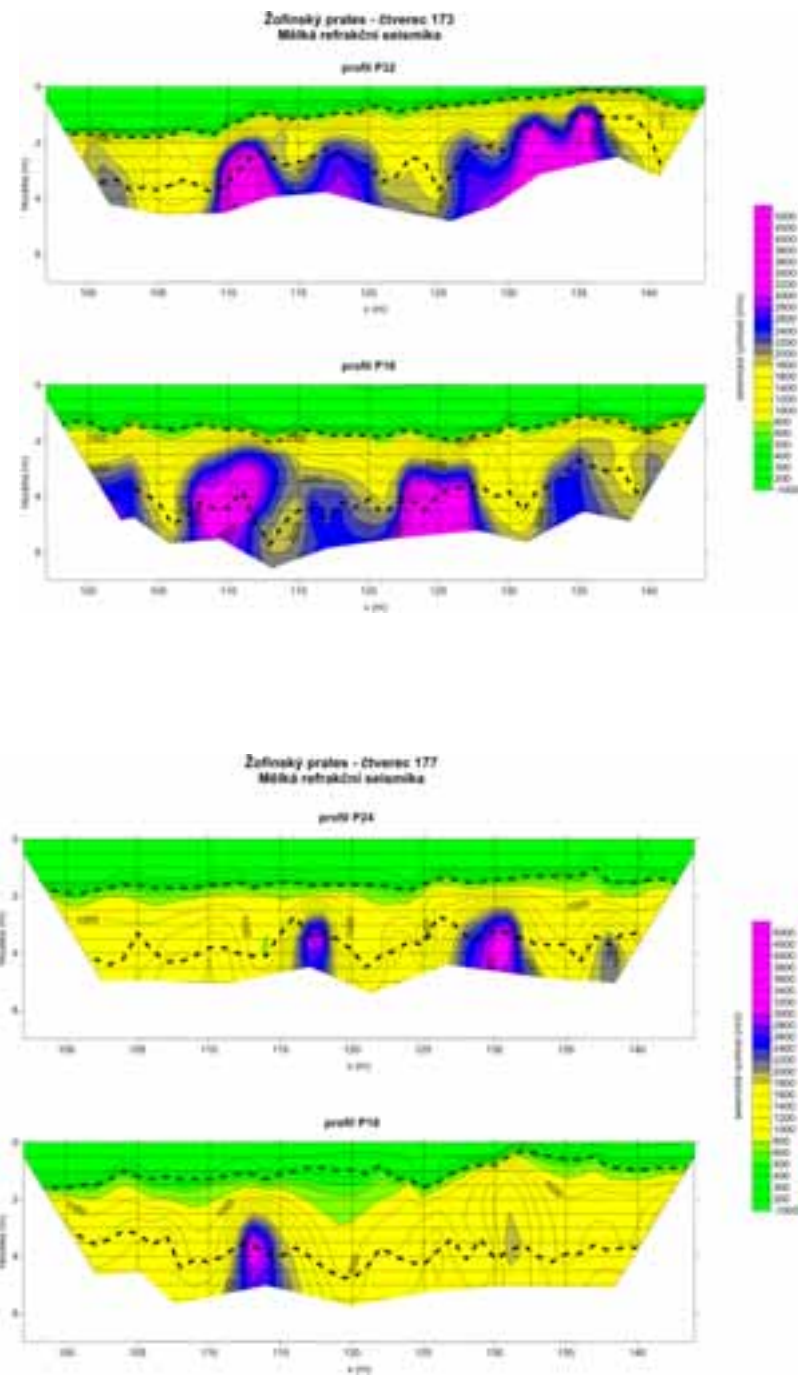
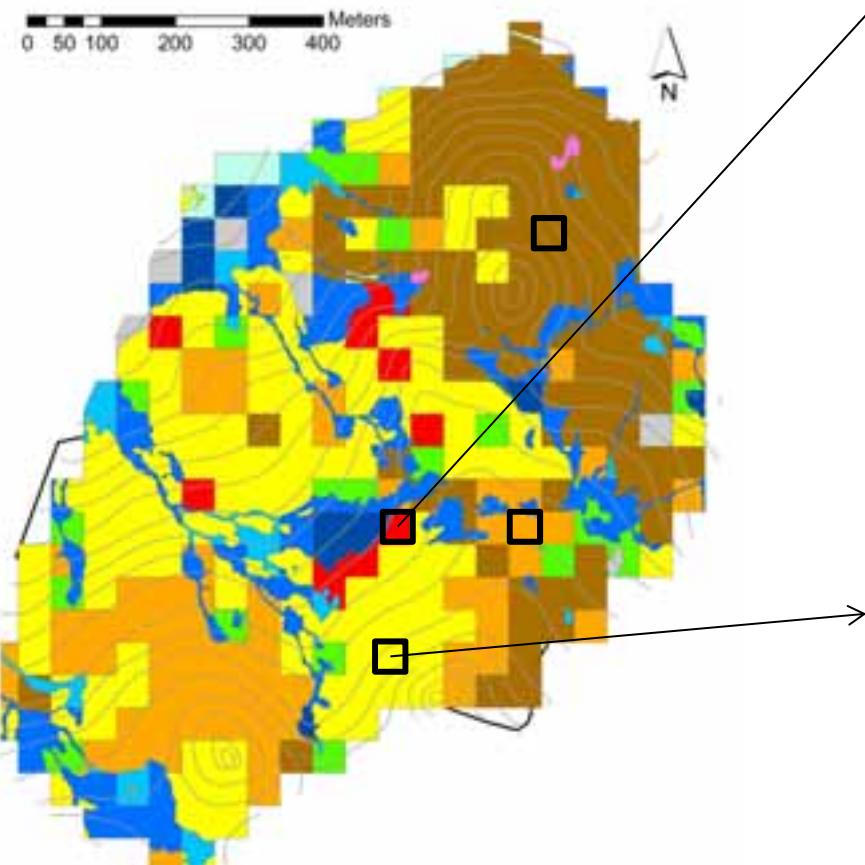

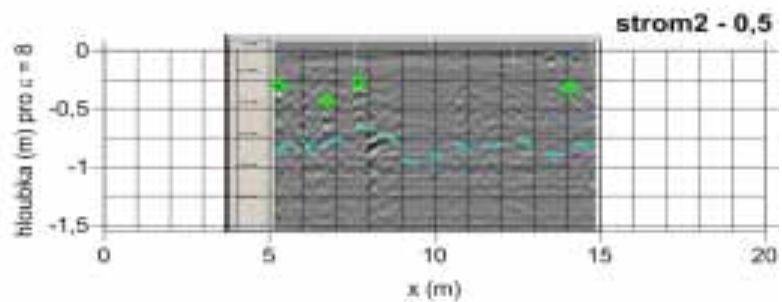
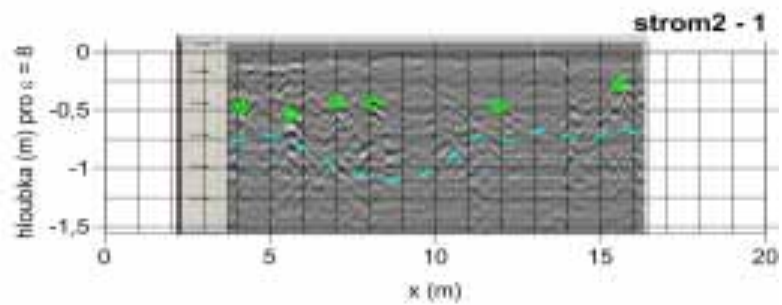
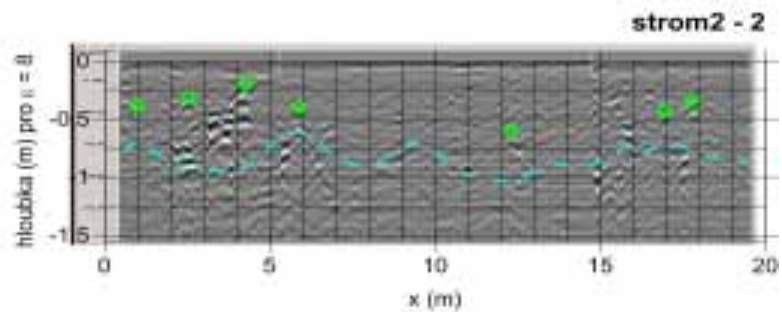
Seismická sonda

Hlubší půdy blízko vrcholu
Komplexní vývoj krajiny

0 50 100 200 300 400 Meters

Porušení regolitu kořeny

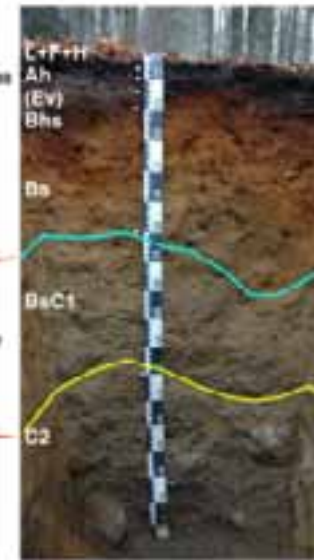
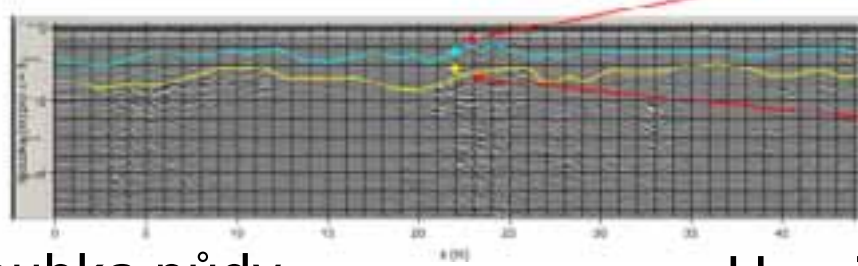
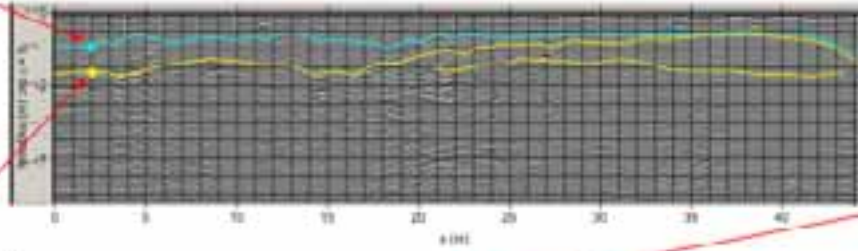
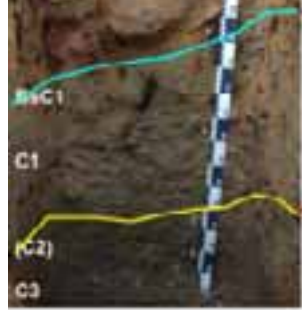
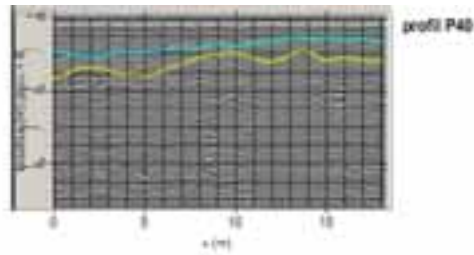

Předběžné výsledky

GPR záznam Albic Podzols

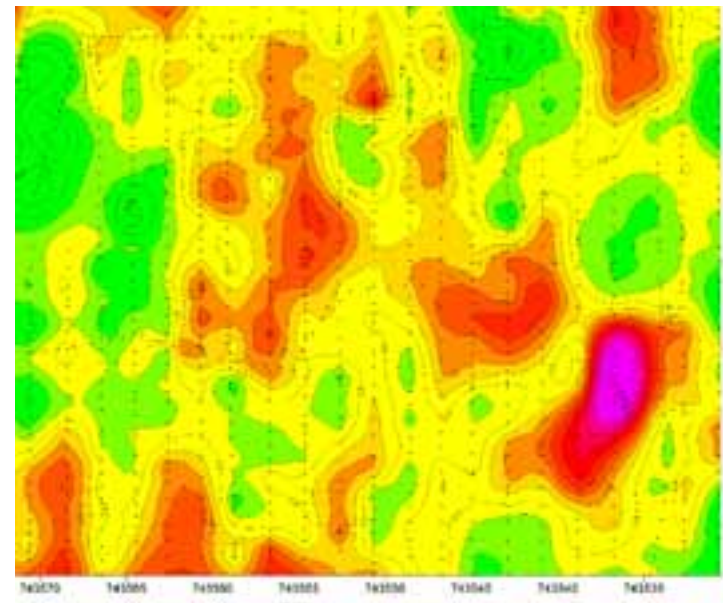
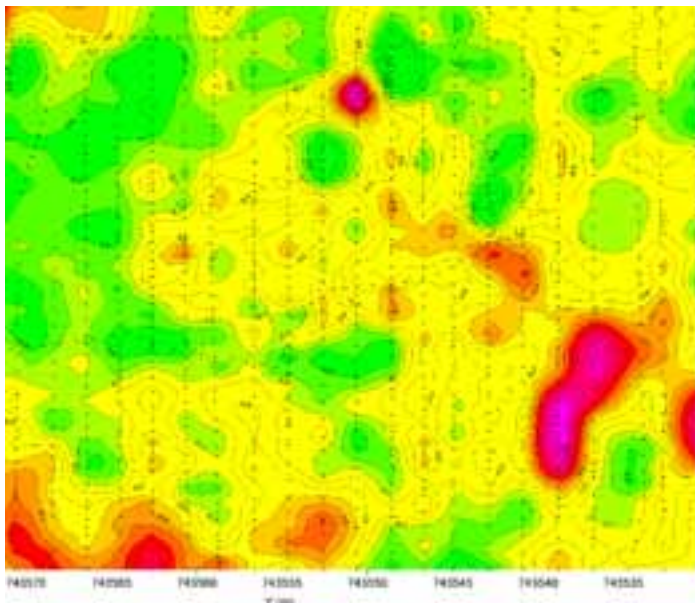
profil P20

profil P22

C2

Genetická hĺbka pôdy

Hranice kompaktného regolitu

Závěry:

- Disturbance jsou přirozenou a nutnou součástí vývoje lesních půd
- Silné zpětné vazby mezi stromy a půdou
- Stromy urychlují nebo zpomalují podzolizaci
- Očekávaná ztráta komplexity půd v důsledku lesnického managementu nebo odlesnění
- Biomechanické a biochemické vlivy stromů omezují (skrze frekvenci, intenzitu a prostorovou ne-náhodnost) platnost tradičníhoho konceptu pedogeneze
- *Steady-state* může být relativně vzácný
- Komplexní prostorový vztah mezi stromy a půdou
- Vliv stromů může působit na tvorbu ekologických nik

Spolupracovníci

Dušan Adam

Vojtěch Beneš

Přemysl Bobek

Pavel Daněk

Libor Hort

David Janík

Kamil Král

Pavel Unar

Ivana Vašíčková

Martin Valtera

Tomáš Vrška

www.pralesy.cz

GAČR 16-15319S

Děkuji
za p

o

z

o

r

n

o

s

t

